ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 385
Субота, 16 мај 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

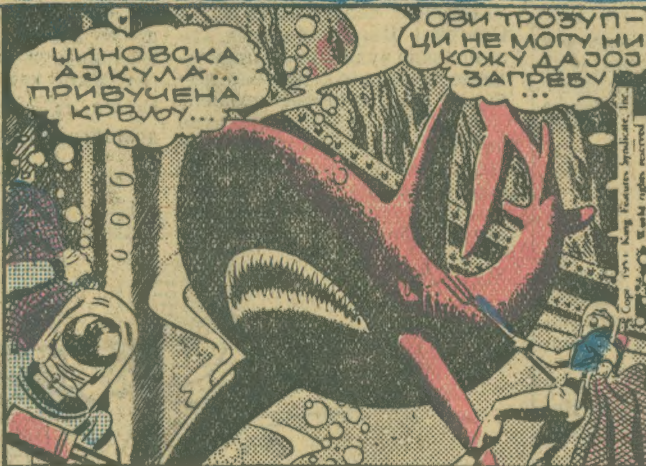

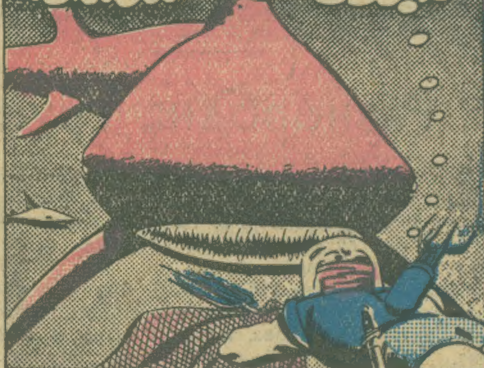

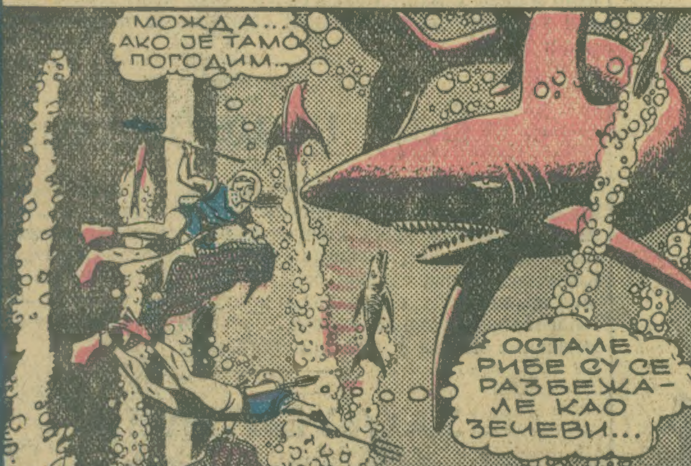

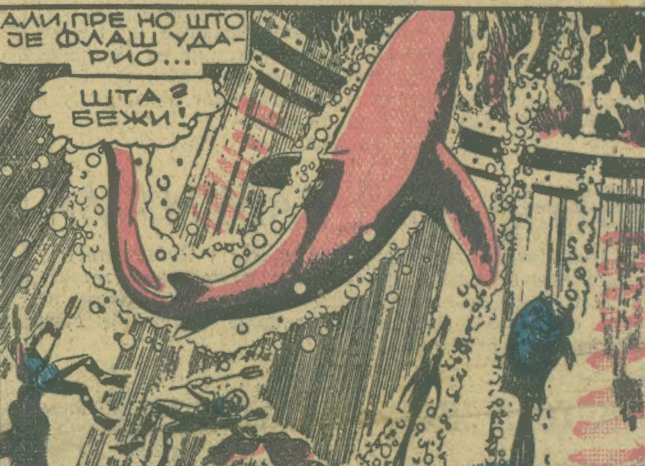

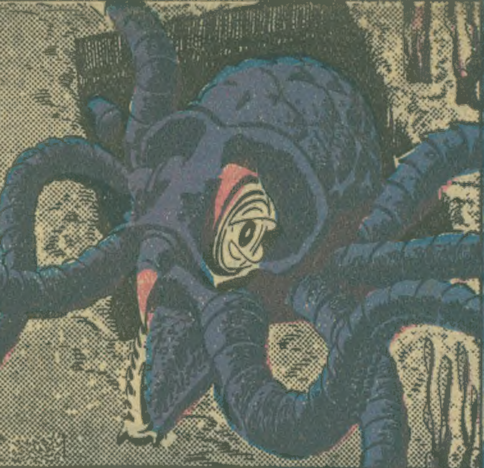

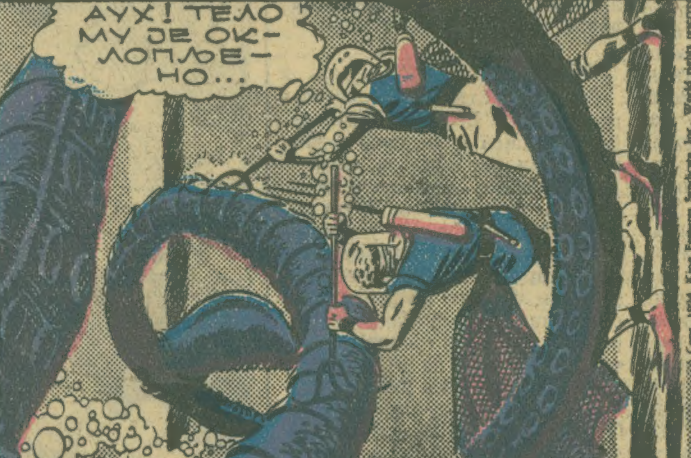

НАСТАВИЋЕ СЕ

J.–26/59

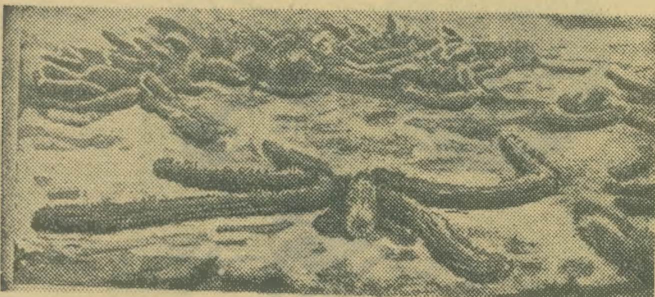

Кактус звани „пузећи ђаво“

У Јужној Калифорнији, на голим и неплодним равницама званим Магдалена, расте једна чудна али за туристе јако привлачна пустињска биљка, позната под именом „пузећи ђаво“, или кактус-гусеница.

Бледосива биљка има кракове и цела, ако се гледа из даљине, потпуно личи на октопода. Краци су јој прекривени танким иглицама, наизглед безопасним, а уствари веома добрим одбранбеним оружјем.

Краци дуги један до три метра пузе по земљи све док од старости не угину. Међутим, никад неће изумрети цела биљка, већ само њен најстарији део, обично у близини самог корена, одакле изниче нов крак. Ова врста кактуса обично захвата већа пространства.

Разнородна група

„Петорица“ или „гнездо самохвалисаваца“, како су их у иронији називали, била је група руских музичара у другој половини 19 века. Пут који су Глинка и Даргомиршки тек наговестили, они су усавршили и поставили као гесло — национални музички израз.

Милиј Балакирјев (1837—1910), био је оснивач групе у коју је увео, поред Цезара Кјуја и Модеста Мусоргског, Николаја Римског-Корсакова, а одмах затим и Александра Бородина.

Интересантно је да су сви сем оснивача имали друге професије поред музике. Двојица су чак остали аматери: Кјуј који је био генерал и професор фортификације на Петроградској академији, и Бородин професор хемије на Медицинској академији, док се Корсаков, иако је постао марински официр и Мусоргски, официр Преображенског пука, одају и посвећују музици као свом јединим позиву.

ЗАБУНА НАД ЗАБУНАМА

Др Џон Циглер, лекар приватне праксе у Цинцинатију, у америчкој држави Охајо, тражио је од надлежног савезног уреда да му се пошаље број 15.700 званичног „Приручника за несрећне случајеве“. Две недеље доцније примио је свих 15.700 примерака ове књиге.

КИТОВИ ЗНАЈУ ЗА УЛТРА-ЗВУК

Недавни огледи професора Келога, показали су да китови, као и слепи мишеви, имају свој радар.

Два мања кита била су пренета сувоземним путем дугим 300 километара до универзитетске лабораторије. Иако су их ставили у велики базен мутне воде кроз коју је поглед могао да продре најдаље 40 см, животиње су се врло лако кретале упркос многобројним препрекама које су ту намерно биле постављене. Међу храном баченом у базен, китови су са запањујућом брзином откривали рибе и насртали да их прогутају. Готово обневидели због мутне воде, ови морски сисари нису могли ни да оњуше своје жртве, јер су претходно лишени чула мириса. Једино средство за оријентацију био им је и остао слух. Уво кита прима звуке за две октаве више од највишег звука који чује човек. Приближавање малих риба китови су могли да „чују“ искључиво испуштајући ултра-звук чији су одјек примали чулом слуха. Том приликом је утврђено да њихови апарти за емисију и пријем раде савршено тачно тако да ниједна риба иако у покрету, није могла да избегне њиховим устима.

Време и апетит

Хладно време повећава апетит код људи. Стручњаци кажу да је сама природа удесила да организам тражи више хране зими јер тежи да надокнади енергију која се троши ради загревања организма. Испитивања су показала да човек нормалног апетита поједе просечно око 15 калорија више када температура падне за један степен. У неким земљама се даје војницима 3.000 калорија када су у тропским крајевима, а 5.000 у поларним областима.

ЗАДУЖИО СЕЛО... БОЈИ СЕ ПИНГВИНА... ДОБРИ ПРИЈАТЕЉИ...

Судбина „Муреа“, једног малог црног пса-јазавичара бринула је неколико дана читаву Шведску. Муре је безброј пута задужио не само свог господара, већ и све његове суседе тиме што је одбранио њихове кокошињце. Ни прсти обе руке не би били довољни да се изброје све лисице које је он сам уловио у околини села Скелефтеа, у Северној Шведској. Није онда никакво чудо што је црни једанаестогодишњи пас био љубимац села и читаве околине.

И кад се једног дана чуло да је Муре, јурећи неку лисицу, упао у једну уску и дубоку провалију из које га његов господар никако није могао извући, из свих околних

села пожурили су сељаци да га спасу. Десет дана и ноћи покушавали су они, прво помоћу пијука и лопата, а затим специјалних бушилица, да ослободе несрећног пса из његовог дубоког, мрачног затвора. Време се погоршало, наишла је јака снежна бура и жива у термометру пала је на минус 20 степени, али спасиоци су упркос томе истрајали. Најзад им је успело да динамитом разбију камен и отворе приступ до дна провалије. Читава Шведска поздравила је његово спасење и повратак у село чији је ток пратила преко телевизије.

*

„Уц“ се страховито боји пингвина. Али да вам га прво претставимо. Уц, немачки пас-овчар из Гармиш-Партенкирхена, прави је светски путник. Његов господар, један амерички пилот, купио га је у Гармиш-Партенкирхену и повео са собом „преко велике воде“. То је било Уцово прво путовање. Кад је касније његов господар био одређен да у оквиру Међународне геофизичке године одлети на Јужни пол и тамо изврши потребне припреме за одржавање сталне ваздушне саобраћајне везе између Америке и појединих база, и Уц је кренуо с њим. Са ескимским запрежним псима Уц се одлично сложио, чак је пристајао да га заједно с њима упрегну у саонице. Али, било је довољно да се појави само један пингвин па да Уц од страха потпуно изгуби главу: стао би, урличући, да бежи преко леда као да га гони чопор најљућих дивљих звери. То се понављало при сваком сусрету с пингвинима. Уц се никако није могао навићи на чудне „птице у фраку“, мада је са својим господаром неколико пута летео из Америке на Антарктик. Његов страх од пингвина претстављао је праву забаву за чланове експедиције и они су се увек окупљали кад би дознали да ће Уц са својим господаром долетети на Антарктик.

*

Кад је једног изузетно хладног јутра земљорадник Зомер из Бранхолца, у Немачкој, изашао у двориште, није могао да верује својим очима: из штенаре, која је стајала крај кућног прага, излетео је један велики зец. За њим се тромо извукао пас-чуваркућа, протеглио се, зевнуо неколико пута и опет се увукао у своју кућицу. Иста слика поновила се и следећег јутра. Те вечери сељак је стао крај прозора да би видео шта се то уствари догађа. Чим се ноћ спустила, зец је доскакутао у двориште и — хоп! — улетео право у штенару и легао поред пса. Пас је, очигледно, са задовољством примао ове ноћне посете свог необичног „потстанара“: две животиње, иначе по природи непријатељи, грејале су једна другу за време дугих студених ноћи.

*

За „најпослушнијег четвороношца“ у Великој Британији проглашен је недавно један црно-бели пас који је читаву једну хладну магловиту ноћ провео, не мичући се с места, крај пута који води у Хверстед, у покрајини Сафоку. Један бициклиста приметио га је увече кад се враћао с посла, а такође и сутрадан ујутру кад је поново одлазио на рад. Бициклиста је о томе известио инспектора месног друштва за заштиту животиња. Овај је морао да употреби силу да би пса — коме је, вероватно, његов господар наредио да га ту чека и да се не миче с места — одвукао с „мртве страже“.

Тако он мисли...

Славни енглески диригент сер Томас Бичем изрекао је о публици следеће мишљење:

— Постоје два правила која сваки члан оркестра мора стално да има на уму. Прво је, да сваки започне свирање у исто време кад и сви остали, а друго је да сви заједно стигну на циљ. Шта се догађа у оркестру између почетка и краја, публику, тојест онај шири круг слушалаца не занима много.

Мишљење сер Томаса Бичема свакако није много ласкаво по слушаоце, али је по својој прилици тачно. Замољен да објасни успехе великих концертних извођења у Енглеској, чувени диригент је рекао:

— Каже се да Енглези нису љубитељи музике. То је сасвим тачно. Они је не разумеју, али зато воле буку која се њоме ствара.

ПОДВОДНА РАКЕТА

Подводни риболовци могу каткад видети праве драме у морским дубинама.

Ова сипа, потомак питомих пужева, права је напаст и најбржа морска риба. Тело јој је цевасто, са десет дугачких пипака који једре иза ње, док муњевитом брзином јури за пленом или док бежи испред свог непријатеља.

Како ишчезавају легенде

Румунске сељанке у околини Крајове носе око врата мале ниске бисера речних школьки које ћери рибара сакупљају по пешчаним спрудовима на левој обали Дунава. Бисери су жућкасте или млечне боје, ситни су али неки могу да имају у пречнику и 4—6 милиметара. Шкољке у којима се налазе немају никакве сличности са бисерним шкољкама Далеког Истока. Пошто нису знали како настаје бисер, становници су створили разне легенде. Према једној још из доба Римљана, бисер претставља кап очврсле росе која је пала на отворену шкољку. Народни приповедачи и певачи видели су у сваком бисеру по једну сузу оних људи који су били несрећни у животу. Стварност је, међутим, показала нешто сасвим друго.

Научници су утврдили да ове речне шкољке не стварају бисер око неког чврстог предмета у свом месу, као мекушци на Далеком Истоку, већ око уљеза-црвића који се неочекивано нашао у њој. „Сваки бисер“ како је духовито рекао један хемичар, „само је сјајни саркофаг за посмртне остатке малог црва.“

Боја наше косе

Боја наше косе зависи од метала. Поред многобројних органских елемената, у нашем се телу налазе и „трагови“ метала, како то кажу хемичари. Ако се нечија плава коса златасто пресијава, значи да се у телу те особе налази титан. Кестењаста коса садржи бакар, кобалт и гвожђе. У организму црвенокосих преовлађује молибден, а у седих — цинк. Многобројне разлике у боји косе настају услед неједнаких мешавина метала у људском организму.

ЗА ЉУБИТЕЉЕ...

Љубитељи колор-фотографије обрадоваће се када прочитају да је конструисана машина која аутоматски развија колор-филмове. Довољно је само да се окрене бројчаник и одреди врста развијања и затим притисне једно дугме да апарат почне да ради. Електронски контролни уређаји тада дејствују и после неколико минута аматер добија изазван филм. Машина изазива филмове у две величине. Аутор се ипак није хвалио ценом овог апарата.

ЉУДИ СУ ПРОУЗРОКОВАЛИ

Доктор Д. Барбер, сарадник Опсерваторије у Сидмаутсу, у Великој Британији, изјавио је да атоми литијума који су 1957 и 1958 године нађени високо у атмосфери потичу од експлозија хидрогенских бомби. Готово је сигурно, каже он, да су литијумску светлост у јужном поларном пределу, која за научнике претставља праву мистерију, проузроковали људи а није, како су неки научници раније мислили, последица метеорске прашине.

Грдна штета

До пре пола века дим је одлазио у ваздух неискоришћен. Међутим, захваљујући новим проналасцима он ће се „хватати“ и користити за споредне производе, као што су разна средства против инсеката, за синтетичку гуму, боје, лакове, мирисе, аспирине и још многе друге производе и материјале. Колика штета што се за то није пре знало!

СТАЊЕ СЕ ПОПРАВЉА...

Од 550 милиона деце на свету између пет и 14 година, само њих 300 милиона похађа школску наставу. Остала деца остају аналфабете или доцније нешто науче. Овај и многи други подаци забележени су у документима УНЕСКО-а једног од форума Организације Уједињених нација.

Ипак, стање се поправља. Док је 1948 године било само 48 отсто све деце у школама, после десет година тај проценат се попео на 55. То је, бесумње, успех, али још не — задовољавајући.

Према овим подацима, девојчица има знатно мање у школама него дечака. У Непалу су, например, 1954 године само 4 процента школске деце биле девојчице, у Авганистану осам, у Шпанском Мароку 11 отсто.

Да би се родитељи приволели на школовање своје деце власти се довијају на разне начине, нарочито у културно заосталим земљама. На Цејлону су зато основане мале сеоске школе у којима су учитељи само ожењени људи. Број женске деце после овога се повећао.

У Бразилији власти муку муче с родитељима који никако нису задовољни наставним програмом. Они сматрају да су најважнији предмети читање, писање и рачунање, а хигијена, ручни рад, географија и религија мање важни, док историју, природопис, цртање и певање сасвим треба избацити из основне школе.

У неким земљама број школске деце знатно се повећава. Тако је например на територији данашње Гане у Западној Африци, 1932 године било свега 55.000 ђака, а сада их има 508.000.

„Путујући учитељи" постоје на Исланду. У сваком месту се задржавају извесно време и раде са групом ђака. У школама на Гренланду ручном раду се поклања иста онолика пажња као и читању и писању. Деца у школи уче како се рукује харпуном, како се прави кану и на који начин се управља псећом запрегом.

И на индонежанском острву Борнео власти имају муке. Родитељи се тешко привикавају на нове дужности своје деце. Због тога се обично прибегава малим лукавствима и принудној мери. Родитељ је дужан да за своје дете уплати кауцију, која му се враћа тек кад му син или ћерка заврши школу.

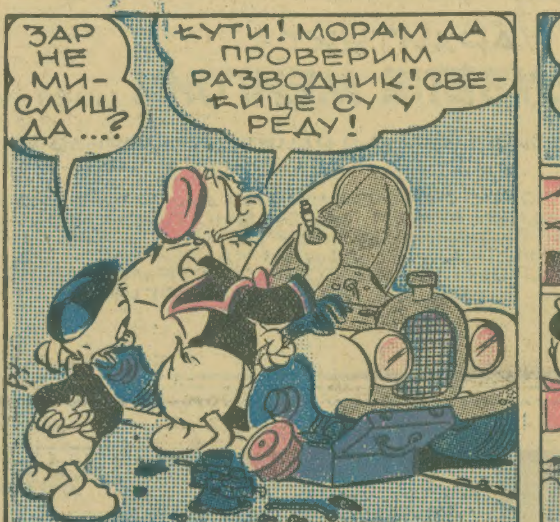

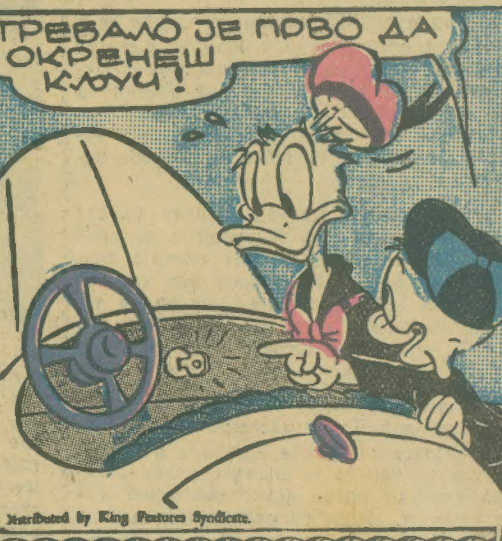

ИАКО НЕМАЈУ САПУНА...

И звери у џунгли имају своју хигигијену иако је спроводе без сапуна. Домаће исто као и све друге животиње, па и звери у зоолошким вртовима, придржавају се својих „правила" о чистоћи.

Биво воли да трља рамена о дрвеће и стене. На овај начин он се чисти. У доба када су велике равнице биле насељене „претком бивола", дрвеће ту није могло да се одржи. Уништавано је, јер му је кора огуљена рапавом и маљавом кожом ових многобројних животиња. А огромне стене бивале су углачане као стакло.

И многе друге животиње воле да се чешу. У афричким равницама, огромно камење дивно „полирају" носорози трбухом. Дивље свиње више воле дрво. Бонгоси, врста антилопе, још су већи пробирачи— чешу се и глачају рогове само о омиљено дрвеће да би скинули блато по коме су се до мал пре ваљали.

Лисица за ово радије користи шибље које даје њеном крзну леп сјај. Творови се често ваљају по високој трави или сувом земљишту. Запажено је да припитомљена куна, издуби рупу у стаблу неког старог дрвета да би се у њој чешала и ваљала.

Чак и рибе тару леђа о кракове корала. Џиновска раја, да би ублажила неподношљиви свраб од морских ваши које су се нагомилале по њеним пола метра дугим пипцима, понекад се чеше о удице спуштене у воду због чега их често замрси.

Риба позната под именом риба-папагај, има зелене зубе, а чисти их као и крљушт неким малим рибама, које после поједе.

Бизамски пацов чешља своје крзно прстићима ногу. Чак је други прст расцепљен и има облик чешља. Зато може

да се окреће у свим правцима.

Када се бизамски пацов припрема на улешавање, он подвлачи реп широким кружним покретом, и седа на њега. Овај положај, изгледа, доприноси да из жлезде која лучи уље оно лакше излази.

„Грчење мишића", тако названо од стране анатома, игра такође извесну улогу при улепшавању сисара са крзном или длаком. Пас, када хоће да се после купања осуши, тресе цело тело, а тиме не само да се ослобађа воде већ врши и праву масажу читавог тела.

Коњ кад се ваља по земљи такође примењује грчење мишића. Они су му веома снажни на извесним деловима тела, нарочито на леђима. Када се коњаник пење на његова гола леђа осећа дејство овога и добија утисак као да се попео на неку врсту електричног покретног тепиха.

Код кртице је ово јако изражено. Пошто живи испод земље, док копа она је покривена њоме и зато осећа потребу да се очисти. О јачини њеног грчења В. Х. Хадзон каже: Када изађе из јазбине износећи земљу, њу дражи лишће. Да би га се ослободила, почиње да тресе тело на веома чудан начин. Личи на неку црну лопту која се окреће тако брзо да изгледа као точак. Брзина окретања доводи до растурања лишћа, али кртица, прашина и разлетело лишће изгледају као прави мали вихор.

Познато је да се мангуе служи канџама али не да очешља своју длаку него да би очистио своје зубе, и то после сваког оброка!

Мали прст човечје руке је назван „аурикуларис" — што значи ушни, јер му је и дужност да отстрањује маст из уха. Тако и многи сисари имају посебне „инструменте" за тоалету. Мајмун „ај-ај" има праву канџу на средњем прсту предњих удова док на другим прстима има обичне нокте. Ова му служи да би је ставио у своје уво. Међутим, без икакве сумње он њоме извлачи и црве, као и њихова јаја из рупа.

Мравојед са бодљама има на другом прсту предње ноге једну врло издужену канџу, којом, како се мисли, чеше корен својих јаких бодља.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

Ripley's

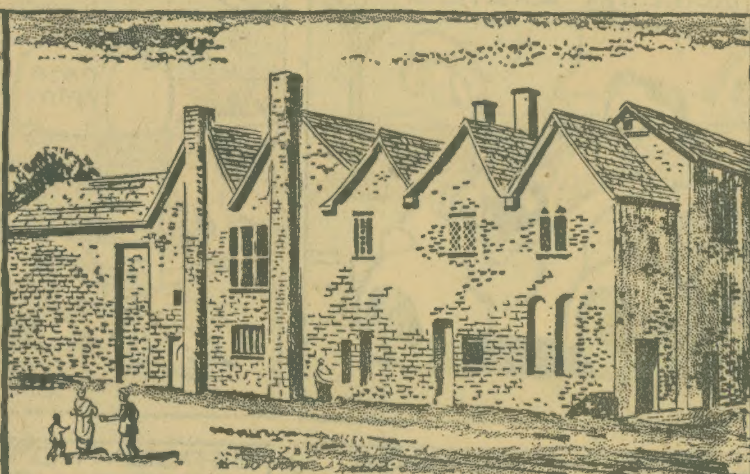

СИРОТИШТЕ „НОВЧАНИК"

У ХОКЛЕЈУ, У ЕНГЛЕСКОЈ, ДОБИЛО ЈЕ ТО ИМЕ ЗБОГ ТОГА ШТО ЈЕ ПОДИГНУТО ОД ЗЛАТНИКА ИЗ НОВЧАНИКА УКРАДЕНОГ ОД НЕКОГ БОГАТОГ ПУТНИКА

СОПСТВЕНИК НИКАД НИЈЕ ДОБИО НАТРАГ СВОЈ НОВАЦ, КОЈИ ЈЕ КРАДЉИВАЦ, ПОКАЈАВШИ СЕ, АНОНИМНО ПРИЛОЖИО ЗА ПОДИЗАЊЕ СИРОТИШТА

ОВА СТАТУА У ДРВЕТУ

ИЗРЕЗВАРЕНА ЈЕ У СТАБЛУ ЈЕДНОГ ОСУШЕНОГ ДРВЕТА ПРЕ НЕ ЗНА СЕ КОЛИКО ГОДИНА У СКЕРСДЕЈЛУ, У АМЕРИЦИ

СЛЕПИ МИШЕВИ

ИСПУШТАЈУ НАДЗВУЧНЕ КРИКЕ КОЈИ СЕ ОДБИЈАЈУ И УПОЗОРАВАЈУ ИХ НА ПРЕПРЕКЕ

ПРВЕ ЦИПЕЛЕ С ВИСОКИМ ПОТПЕТИЦАМА

БИЛЕ СУ НАЧИЊЕНЕ ЗА ЕЛИЗАБЕТУ ЕНГЛЕСКУ У 16 ВЕКУ

СТЕНА-ЋУП

У МАРТИН КАУНТИЈУ (АМЕРИКА) – МОНОЛИТНА СТЕНА ВИСОКА 20 МЕТАРА ПОТСЕЋА НА ЋУП С ПОКЛОПЦЕМ

АРХИТЕКТ

ЂУЗЕПЕ МЕНГОНИ (1829-1877)

КОЈИ ЈЕ ИЗРАДИО НАЦРТ ЗА ГАЛЕРИЈУ ВИКТОРА ЕМАНУЕЛА У МИЛАНУ (ИТАЛИЈА)

УПОРНО ЈЕ НАВАЉИВАО ДА ПРЕКО ВИСОКОГ КРОВА САГРАДИ „МАЧЈУ СТАЗУ". ОН ЈЕ БИО ПРВИ ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ, КАД ЈЕ ЗГРАДА БИЛА ЗАВРШЕНА, УПОТРЕБИО ТУ СТАЗУ... АЛИ, ТАДА СЕ ЈЕДАН КАМЕН КОЈИ ЈЕ ПОДУПИРАО СТАЗУ ОДРОНИО, МЕНГОНИ СЕ СТРМОГЛАВИО С ВИСИНЕ ОД 40 МЕТАРА И ПОГИНУО

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

Млековод дуг 5.275 метара изградиће се у италијанском месту Ронкону. Помоћу њега ће се допремати млеко са планинских терена. Један крак млековода налази се на висини од 1.660, а други од 1.600 метара. На суватима, одакле полазе оба крака млековода, пасу велика стада. Млеко ће служити за потребе одмаралишта и туриста.

Мали електронски уређај, који се укопча на уши, произведен је у Америци и служиће за неутралисање звука. Уређај емитује снажне звуке исте таласне дужине као што су спољни, само супротног смера, па их на тај начин неутралише. Људи кад раде крај машина које производе велику буку биће на овај начин заштићени.

Дебеле наслаге белог пепела открили су научници на дну Тихог Океана. Изгледа да су се оне наталожиле после ерупције неког великог вулкана или да су настале услед падавина из ваздуха после неког џиновског судара у васиони. Негде су ове наслаге дебеле и до 30 сантиметара а њихова површина, верује се, износи преко један милион квадратних километара. Фосили под овим пепелом омогућиће научницима да установе доба када је дошло до овог таложења.

Пут дуг 18.600 километара прешла је једна ластавица за четири месеца. Полетела је са Гренланда, а орнитолози су је ухватили у јужноафричком Наталу.

Модерни радарски уређај који ће управљати уласком и изласком бродова из и у луке биће први пут постављен у хамбуршком пристаништу. Ни највећа магла, која је честа у овом пристаништу, неће ометати више кретање бродова.

Прво место у производњи берета држи Француска. Прошле године из Француске је извезено 15 милиона ових капа које се продају по целом свету.

Бушотина дубока 7.625 метара ископана је у Тексасу због трагања за нафтом, али нафта није нађена.

Око 5.000 морских паса има на северној обали јапанског острва Хокаида. У борби против њих Јапанци ће употребити реактивне авионе. Штета коју морски пси наносе риболову веома је велика.

Електронски књиговођа ради у једном комбинату у Ростову, у Русији. Ова машина замењује 80 књиговођа, јер врши све послове око обрачуна плата, утрошка материјала и производње уопште.

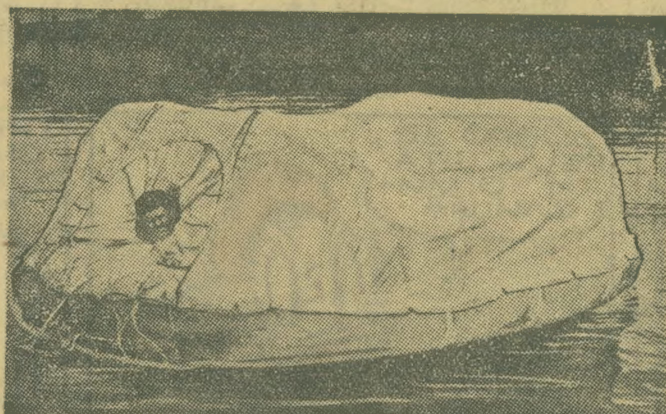

НАЈНОВИЈИ ЧАМАЦ ЗА СПАСАВАЊЕ

Само они који су преживели неки тежак бродолом и ужасне моменте скакања с лађе која тоне у чамце за спасавање, или агонију у отвореним сплавовима борећи се са стихијом, могу заиста ценити благодети промена поморске опреме за спасавање људских живота. Једна британска фирма производи сада нову врсту чамца за спасавање у који кад је надуван може да стане 20 особа. Праве се и мали чамци за четири лица који, ненапумпани, имају свега 38 сантиметара.

Најбољи начин

Поред Клод Фарера, француског писца, на неком банкету седела је једна жена. Стално му је досађивала питањима. Најзад му постави и ово:

— Учитељу, реците ми који је за вас најбољи начин писања?

— Хм, рече академик, — писање с лева на десно.

★

КОЛИКО ЈЕ КИЛОМЕТАРА ПРЕТРЧАО ЗАТОПЕК

Бивши светски рекордер у трчању на дугим стазама Емил Затопек водио је савесно евиденцију о сваком претрчаном километру. Недавно је овај ас атлетске стазе саопштио новинарима да је у току своје каријере претрчао 60.000 километара и утрошио на трчање око 5.800 часова што значи да је готово девет месеци непрекидно трчао!

„СКИ-ПОНИ"

Овај „ски-пони" — најновија је разонода скијаша у Баварској. Направа је недавно испробана на теренима близу познатог спортског центра Гармишпартенкирхена.

★

„ПОШЕТА"

Постоје и џепне виолине, назване „пошете" према француској речи — пош, што значи џеп. То је минијатурни инструмент који уметници могу носити и у џепу и под капутом а да се она и не примети.

Чудни обичаји

Укуси су разни, каже једна пословица. У Енглеској се, на пример, понеко жени изван правила другог света. Неки за девере узимају шимпанзе, други траже да се венчају на броду који путује Темзом, док трећи то обављају на игралишту за крикет. Али, једно венчање је превазишло сва та несвакидашња. Пре извесног времена, док је још било хладно, Хари Робинзон, шеф једног оркестра, позвао је своје званице на пријем који је приредио на улици.

★

ПОЈЕО КОШУЉУ

Један професор хемије на Харвардском универзитету појео је своју кошуљу када је изгубио опкладу. Да би успео, растворио ју је у киселини, коју је затим неутралисао, испрао је, исекао и с хлебом појео.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

Фотографски апарат, тежак само 150 грама, а нешто већи од кутије за шибице, производи се у Украјини. Може да направи 20 снимака, чак и по тами.

Биг-бен, велики часовник на Вестминстерској палати, први пут је откуцао сате преко радија на Нову годину 1923 године. Отада лондонски радио свакодневно емитује четири пута звуке Биг-бена. У мају ове године навршава се његова стогодишњица.

Споменик Бајрону, великом енглеском песнику, откривен је у вили Боргезе, у Риму. То је уствари репродукција споменика који је вајар Торвалдсен направио пре 150 година, за време песниковог боравка у Риму. Оригинал се налази на универзитету у Кембрицу.

Награду од 500 долара добиће онај који пронађе капицу америчког сателита „Истраживача II". Претпоставља се да је пала на територији Норвешке. Сав досадашњи труд остао је безуспешан, иако је за њом трагало пет америчких авиона и два норвешка хеликоптера.

Велики камион пун дивљих животиња које су припадале једном циркусу, преврнуо се у близини италијанског места Ровиђа. У граду је настала паника. Чим су се нашли на слободи, туљани су кренули у воду једног канала. Животиње су једва сакупљене, а неке су и настрадале.

Филм „Порги и Бес", у режији Ота Премингера, завршен је. Снимање је стајало 7 милиона долара. Премијера ће бити почетком јуна у Њујорку, а у Лондону новембра, којом приликом ће бити одржан и фестивал Гершвинове музике.

Седамнаест пуних година провела је у болници Италијанка Роси Авогарди из околине Тревињана. Сада има 33 године. За време лечења издржала је 506 операција и са 606 трансфузија крви примила укупно 900 литара од разних давалаца. Сада је пуштена као излечена из болнице у Павији.

Оријент-експрес авион на млазни погон повезује Париз са Цариградом. Двомоторни реактивни авиони превaљиваће овај пут за седам и по часова, а атерираће у Милану и Атини. Тако је воз Оријент-експрес добио конкурента. Авион лети брзином од 750 километара на сат, а може да понесе 70 путника.

Глечер висок 4.350 метара, који се налази у планинској области Килијен, у Кини, биће разбијен помоћу бомби из авиона и истопљен. Рачуна се да ће се растапањем глечера добити 25 милиона кубних метара воде, која ће се употребити за натапање пустиње Кансу.

КАКО СЕ ЛОВЕ ПАСТРМКЕ

У селу Неј, у француском округу Жира, живи седамдесетогодишњи чизмар Метр Симоне који важи као најбољи ловац пастрмки у Француској, Западној Немачкој, Енглеској и САД. Бар га тако сматрају риболовци тих земаља. Чизмар Симоне тврди да је у току живота уловио око 150.000 пастрмки. Часопис удружења енглеских риболоваца „Фишинг газет", донео је његов чланак под горњим насловом и ми га преносимо у изводу.

Пастрмка живи међу стаблима дрвећа које расте у реци и испод камења. Навикнута на околину која је зелена и сива, риба се плаши свега што је бело, црвено или живо обојено. Пастрмке пецам од своје десете године и увек сам одлазио на реку у сивом оделу. Идући још даље у камуфлирању, употребљавао сам модро обојене штапове. На питање једног енглеског риболовца зашто употребљавам такав штап, одговорио сам: „Кад бисте га ви посматрали оздо, кроз воду, као риба, не бисте га разликовали од неба".

Пре поласка од куће погледајте какво је време

Ако се у току ноћи време нагло промени, знајте да ћете сутра имати мршав лов. Кад год риба треба да се привикава на нове климатске услове, она за извесно време не одлази да тражи храну. Ако је дан топао и сунце јако, пастрмка силази у дубину где је вода хладна и не миче се из заклона. Зими, обрнуто, излази из дубина и воли да се шепури на сунцу. У сваком случају, ако је светлост јака, удвостручите пажњу, јер је њено чуло вида веома развијено. Ако је дан сунчан а на небу има белих облака, лов не доноси корист, јер се риба плаши сенки у води. Ни ветар није пожељан. Он нам претсказује наглу промену времена која ће да уплаши пастрмку.

Али и ви сами, док је пецате, лако можете да предвидите промену времена. Ако нисте у стању да уловите ниједну пастрмку иако је свака од њих загризла удицу, знајте да ће се два дана касније променити време.

Викати можете колико год хоћете, али по чамцу се крећите што можете тише. Сваки потрес барке преноси се кроз воду у виду звука који плаши рибу. Што је најгоре, од вас не бежи само риба која је у непосредној близини, већ она даје знак за узбуну и осталима. Док бежи, плива ка извору и плаши све рибе на које наиђе. Зато ловите увек узводно, да вас риба, која је окренута у сусрет струји, не би приметила. Само зато што сте, рецимо, ударили ногом о дно чамца излажете се опасности да на стотине метара више не наиђете ни на једну рибу. Бежећи од вас, пастрмка се завлачи испод камења и корења, и чека да опасност прође.

Где пастрмка живи?

Увек у оном делу речног корита у коме се, услед застоја тока, вода умири. Ту је нико не узнемирава, а има и довољно кисеоника. Застој реке је обично проузрокован неком подводном препреком која је прегради на два или више делова. Али не треба мислити да се пастрмка настањује увек на истом месту. Кад река набуја, риба се налази ближе препреци где се заклања од снажне струје. То бива с пролећа и с јесени. Лети, она лови плен даље од овог заклона. Но главни услов за становање су тишина и доста кисеоника.

Чим је уловите, што пре с њом у корпу!

Ако није у питању пастрмка од више килограма, чија снага далеко премаша јачину мог канапа, који је дебео углавном 22/100 никад не утрошим више од шест секунди од хватања на удицу до убацивања у корпу. Ако је брзо извадите из воде и шчепате, искористићете њену „збуњеност" и нећете јој дозволити да се „освести" и евентуално отргне и врати у воду.

Ко добро познаје своју обалу, може унапред да зна колико ће бити тешка још неуловљена пастрмка. Свака „генерација" има своје стално место на коме лови плен. Ако ухватите једну пастрмку, већ неколико сати касније замениће је друга, исте тежине. Према томе, ако памтите места где сте их раније ловили, знаћете шта убудуће можете очекивати. Једном мом познанику десио се следећи случај: шест јутара узастопце ловио је на једном истом месту и ухватио је шест пастрмки које су у грам биле исте тежине.

Пре десет година догодило се нешто што никад нећу моћи да заборавим. Под једним речним каменом живела је пастрмка коју никако нисам могао да уловим.Ваљда је више од сто пута била загризла мамац али је конац никад није одржао. Део речног корита у коме је риба живела, имао је такав рељеф да су сви моји покушаји остали узалудни. Пре годину дана та риба је угинула од фурункулозе, болести која долази главе старим пастрмкама. Пронашли смо је насукану на обали реке са устима препуним откинутих мамаца док је неколико било и у њеном желуцу. Толико је остала привржена месту које је изабрала за свој стан и за свој лов, да ни стални болови у устима ни вечита опасност од удице изнад главе нису могли да је отерају у други део корита.

НАЈВЕЋА СЕМЕНКА НА СВЕТУ

Пре много година неке, наизглед чудне, џиновске семенке почеле су да се виђају на обалама Малдивских Острва, у Индиском Океану. Разбацане силином таласа и ветрова по обалама биле су права загонетка за тамошње становништво. Нико није знао од чега су нити одакле су донете. Најзад је установљено да ове џиновске семенке потичу од једног дрвета из рода палми које расте на Сејшелским Острвима, недалеко од источне обале Африке. Семе је названо морски кокос, а његово латинско име је Lodoicia maladivika.

Ово џиновско семе је плод веома високог дрвећа, често и преко 30 метара. Када сазри може бити тешко преко 20 килограма. Дрво има веома велико лишће, које, док је младо, употребљавају за израду корпи, а старије се користи за покривање колиба.

НЕ СЛАЖЕ СЕ...

У оквиру Међународне геофизичке године, амерички морнари су успоставили своју базу у Макмурдо Саунду, на Антарктику. У доколици, чланови експедиције су ухватили једног пингвина и обукли га у униформу војника. Одушевљен својим изгледом, пингвин Сем је отишао да посети своју женку, али га је она хладно одмерила и пркосно одгегала даље. Било је то сувише за нашег „војника". Сместа је затражио „испис" из морнарице и вратио се својој дивљини.

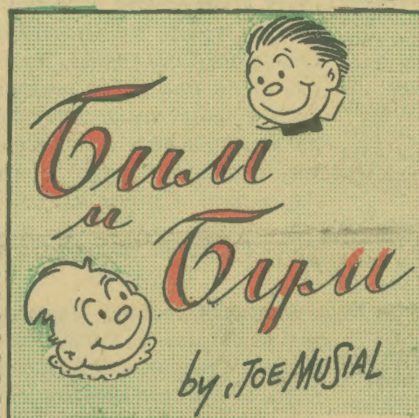

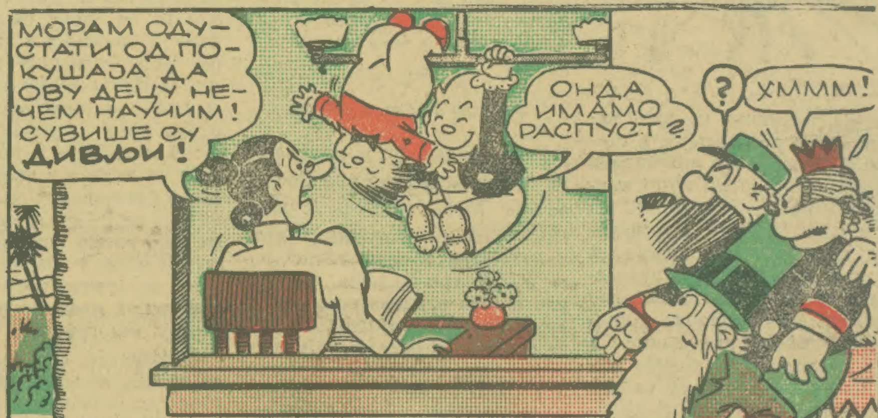

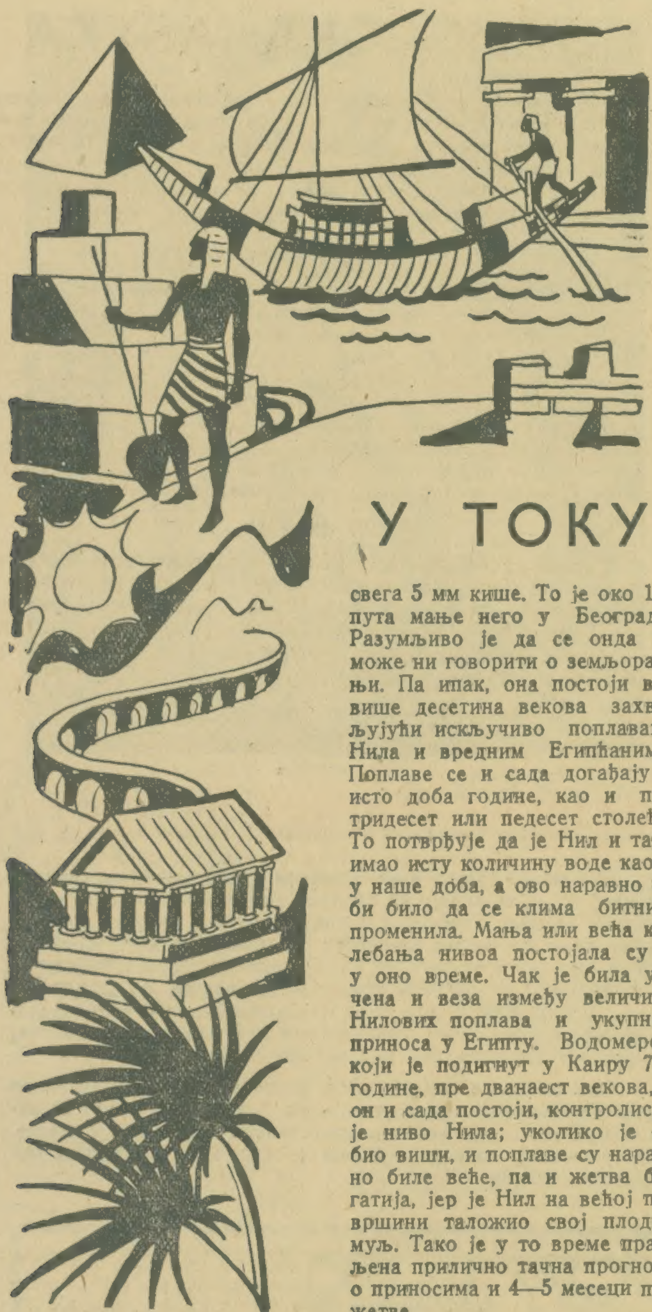

промене КЛИМЕ

У ТОКУ ПОСЛЕДЊИХ 5.000 ГОДИНА

„НАЈВЕЋЕ ЧУДО“. — ПРОГНОЗА ЖЕТВЕ ПРЕ 12 ВЕКОВА. — ПОДНЕБЉЕ ГРЧКЕ ПРЕ 28 ВЕКОВА. — ИСТИНА И ЛЕГЕНДА. — НАПУШТЕНИ ГРАДОВИ У ПУСТИЊАМА. ЕКСПЛОЗИЈЕ ХИДРОГЕНСКИХ БОМБИ И КЛИМА. — ДА ЛИ ЈЕ НА ПОМОЛУ НОВО ЛЕДЕНО ДОБА?

Половином прошлог века појавила се и стекла много присталица теорија по којој клима на Земљи постаје све сувља. И данас има научника који губљење прастарих култура на обалама Средоземља и на Блиском Истоку, као и велике сеобе народа објашњавају променама климе у току последњих неколико хиљада година. Да ли су оваква мишљења оправдана?

Киша — „највеће чудо“

На афричком копну од обала Атлантског Океана до Црвеног Мора, захватајући област дугу 5000 а широку 1500 километара, пружа се највећа пустиња на свету — Сахара. У њој су врло ретки и извори — једино у усамљеним оазама. Тек на истоку овог простора који је 28 пута већи од Југославије протиче једна једина река — Нил. Кроз песак и стене просекао је своју долину. На југу је широк до 4 км, а на северу 15—20 километара.

Баш у тој узаној долини, усред пустиње, лежи земља Гака-Пта — „Дом бога Пта“ или, како су је Грци назвали — Египат. У тој земљи кише су врло ретке и слабе. Грчки историчар и географ Херодот записао је како се око 445 године пре наше ере у једном египатском граду догодило „највеће чудо“ — пала је киша. Таква „чуда“ су брижљиво бележена, и на основу тога знамо да је клима у Египту пре више хиљада година била иста као и сада — сува.

У граду Асијуту, на Нилу, у срцу Египта, падне просечно свега 5 мм кише. То је око 140 пута мање него у Београду. Разумљиво је да се онда не може ни говорити о земљорадњи. Па ипак, она постоји већ више десетина векова захваљујући искључиво поплавама Нила и вредним Египћанима. Поплаве се и сада догађају у исто доба године, као и пре тридесет или педесет столећа. То потврђује да је Нил и тада имао исту количину воде као и у наше доба, а ово наравно не би било да се клима битније променила. Мања или већа колебања нивоа постојала су и у оно време. Чак је била уочена и веза између величине Нилових поплава и укупних приноса у Египту. Водомером који је подигнут у Каиру 715 године, пре дванаест векова, а он и сада постоји, контролисан је ниво Нила; уколико је он био виши, и поплаве су наравно биле веће, па и жетва богатија, јер је Нил на већој површини таложио свој плодни муљ. Тако је у то време прављена прилично тачна прогноза о приносима и 4—5 месеци пре жетве.

Урмина палма и клима

Распрострањено је мишљење да је клима земаља око Средоземног Мора постала сувља. Проучавања класичних дела показују да то није тачно, јер је и пре три хиљаде година као и сада владала оскудица у води. Још Хомер, пре 28 векова, говори о рекама које пресушују лети. Страбон помиње, пре 2.000 година, да потоци Кетис и Илис, код Атине, немају воде преко лета. То се са њима дешава и сада. Зато су градови снабдевани водом из извора и река које никад не пресушују помоћу земљаних а касније оловних цеви. Такви водоводи били су дугачки и по више километара, а грађени су у свим тада културним земљама.

У најстарије водоводе убрајају се они у Аргосу и Микени, саграђени пре готово 3.500 година. Град Самос на истоименом острву имао је водовод пре 2.500 година. Само у Атини тада је било 18 водовода. У свом великом царству Римљани су саградили 93 велика водовода. Неки од њих служе и данас — у Сеговији у Шпанији, у Антибу и Мецу у Француској. Да је и тада била врло велика оскудица у води у земљама Средоземља показује чињеница што је она за град Картагину довођена са 132 километра удаљености, јер у близини града није било тако јаких извора да би га снабдевали са око 370 литара воде у секунди. Поједине делове тог водовода користи од 1860 године град Тунис.

Све нам ово говори о недостатку воде, о сушама. Међутим, да ли је раније било топлије или хладније него сада?

Урмина палма расла је у земљама Средоземља свуда где и сада. Пре две хиљаде година, као и у наше доба, она није могла да сазри у Јужној Шпанији, у Јужној Грчкој и на Кипру. У време Теофраста (372—287 пре наше ере), највећег античког ботаничара, писца девет књига „Историје биљака“, урмина палма у Атини није рађала, као што ни сада не даје плодове. Та чињеница нам показује да се просечна температура ваздуха у Атини није променила за последњих 2.300 година. О томе сведоче и следећи примери:

У приморју данашњег Израела и у долини реке Јордана урмина палма доноси плодове али то не може на висоравни између приморја и Мртвог Мора. Исто стање је тамо било и пре 2.000—3.000 година. Да за ово релативно кратко историско доба клима није промењена потврђује и винова лоза која не успева у крајевима чија је средња годишња температура виша од 22 степена. Њена најјужнија граница распростирања је у Израелу и Јордану, крајевима који су још од библиских времена познати по својим виноградима.

У Италији северна граница за гајење маслина налази се и сада где је била и пре 2.000 година. Време бербе маслина, грожђа и других плодова сасвим се поклапа са садашњим. То показује да се ни у Италији клима није битније променила.

Колико је Јевреја лутало по Синајској Пустињи?

По подацима из библије 600 хиљада Јевреја лутало је по Синајској Пустињи пуних 30 година. Међутим, египтолог Ф. Питри, који је истраживао Синајско Полуострво, тврди да то није тачно. Полазећи од чињенице да сада на Синајском Полуострву живи 5—7 хиљада бедуина, Питри је доказао да је под вођством Мојсија из Египта изашло само 5—6.000 Јевреја, а то је сто пута мање него што пише у библији. На Синају је и тада могло да нађе хране свега 5—7.000 људи.

Клима је у то доба, пре 3.300 година, била сува, ако не и сувља него што је данас. То тврђење Питри заснива на изгледу неких кипова, које су Египћани усекли у пешчарима Синаја пре 7.000 година, јер се они не би тако добро очували да је у протеклом периоду било влажније него сад. Напротив, истиче он, клима је чак могла бити и нешто сувља.

Рушевине градова у пустињама

Амерички географ Хантингтон је обишао многе пустиње Азије и Северне Америке, и у њима видео рушевине градова и мањих насеља, суве канале за наводњавање и песком засуте бране, па је покушао да докаже, како је узрок њиховом пропадању била промена климе. Она је, по њему, из века у век све сувља. Међутим, многе чињенице говоре да се клима није променила а да узроке пропасти некада плодних земаља и напредних градова треба тражити у ратовима. О томе пише и Енгелс у једном писму Марксу: „Плодност земље постизала се вештачки али она је престајала чим је пропадао систем за наводњавање; тиме се објашњава иначе неразумљива чињеница што су целе области, некада дивно обрађиване, сада запуштене и напуштене (Палмира, Петра, рушевине у Јемену и низу места у Египту, Персији и Индији). То објашњава и чињеница, да је само један рушилачки рат био довољан да истреби становништво неке земље и уништи њену цивилизацију за стотине година“.

Неки историчари монголску најезду на западне земље објашњавају великим сушама у централној Азији у 13 веку. Тада су Монголи кренули према влажнијим крајевима и освојили југозападну Азију и источну Европу. Совјетски историчар Бартолд указује да је већина ипак остала у Монголији, и да је етнографска граница тог народа непромењена, па закључује да је клима тада а и касније била иста као и сада.

И у суседној Кини клима није била ништа влажнија него данас. У Шенсију, где пада годишње око 500 мм кише саграђен је један систем за наводњавање још пре 3.200 година, а други, у долини Ченду, пре 2.500 година. Пре наше ере 316 године, завршен је огромни дуцзјански систем за наводњавање који је обухватио 183 хиљаде хектара помоћу канала чија је укупна дужина износила 1.100 километара. Свакако да се такви обимни радови не би изводили да је клима тада била влажнија него сада.

Да ли ће експлозије хидрогенских бомби бити узрок настанку леденог доба?

Од средине 19 века забележено је у неким крајевима повишавање температуре ваздуха. Неки мањи ледници у Арктику и на високим планинама су се истопили, а неки су се само смањили. У хладнијим пределима граница шуме померила се ка северу на десетине километара. Али, све ове промене треба схватити само као мања отступања од вишевековних просека.

Сада се најновије климатске промене објашњавају утицајем експлозија хидрогенских бомби. Да ли за ово тврђење има неке основе?

Екслозије хидрогенских бомби могле би да утичу на време у нашим крајевима само када би промениле правац западних ветрова, што значи покренути око 250 билиона тона ваздуха. А за то је потребна несхватљиво велика количина енергије. Извесну слику пружиће донекле овај пример:

Сунце предаје у току једног дана површини од 30 кв. км енергију која одговара експлозији једне осредње хидрогенске бомбе. Познато је, међутим, да се Сунчево зрачење мења у току године до једног хиљадитог дела од свог просека. Баш та „мала промена“ енергије Сунчевог зрачења, која не утиче битно на промене времена, једнака је енергији од 20 хиљада хидрогенских бомби. Очигледно је онда да експлозије неколиких хидрогенских бомби не могу да утичу на промену времена на већем пространству.

Али, неки индиски метеоролози имају друго мишљење. Они истичу да се при експлозијама атомских и хидрогенских бомби све оближње чврсте материје претварају у најситнију прашину и пепео. Један део тих иситњених материја брзо падне на земљу, а најфиније честице остају у ваздуху по више година и лебде на висинама до 35 километара. За све то време оне одбијају Сунчеве зраке, због чега Земља прими мању количину топлоте, па се температура на њеној површини снижава. Израчунато је, да ако над сваким квадратним сантиметром буде у атмосфери изнад Земље 340 хиљада честица те прашине, за 20% мање ће бити добивено Сунчеве топлоте. Такви поремећаји не само да би утицали на промену температуре ваздуха, него и на промену распореда падавина: приморја би постала влажнија, док би у унутрашњости континената настале дуге суше.

Индиски стручњаци сматрају да ће на Земљи настати ново ледено доба ако се са термонуклеарним експлозијама настави.

Нова карта Месеца

Било је потребно америчким научницима дванаест година рада и 45.000 података да би нацртали тачну карту Месеца. Што је најлепше, ова мапа претставља ипак само петину целокупне његове површине. Откривана је једна по једна долина, или висораван и планина, које се налазе у области такозване Месечеве „граничне зоне“. Мерења су вршена толико брижљиво, да највеће погрешке у израчунавању површина могу да износе једва до 150 метара.

Мамут-инструмент

„Октобас“ је прави мамут међу инструментима своје врсте. Висок је четири метра, и због своје неспретности врло се ретко користи. За свирање на њему потребна су два музичара од којих један рукује гудалом, док други, са једног узвишења, притиска на жице.

СИМА ЗИМА и КИТ КОКАН

ПРВЕ
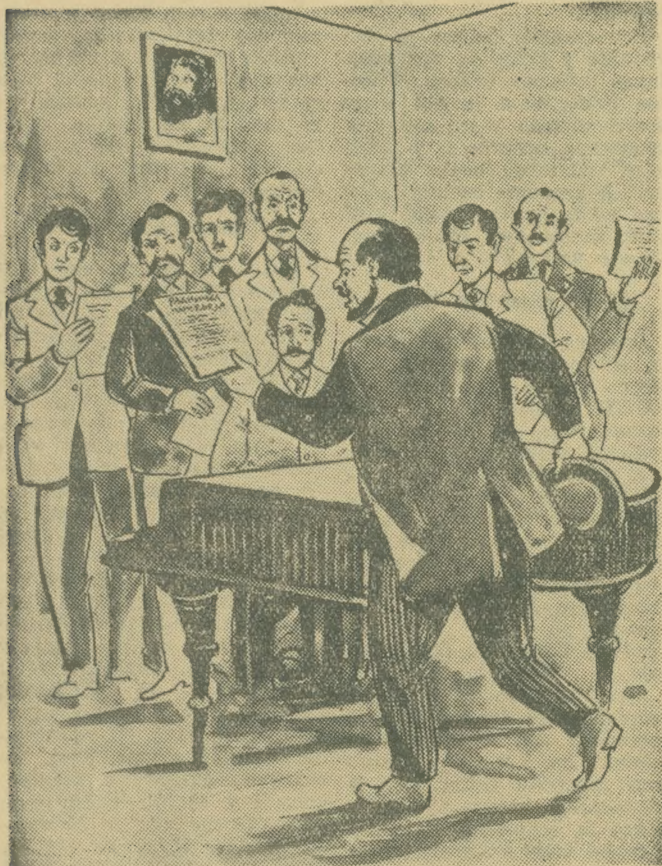
РАДНИЧКЕ ХОРСКЕ ПЕСМЕ

Прва радничка удружења, дружине и друштва у Србији на чијем је оснивању још почетком седамдесетих година прошлога века радио Светозар Марковић, а после његове смрти и Мита Ценић, имали су задатак „да својим члановима, радницима, пружају сваку олакшицу и припомоћ и у васпитном и у забавном погледу“ као и да раде на њиховом „умном развићу“. Једном речју, ова удружења су поред „потпомагања“ својих чланова на економском пољу, имала да се брину и о њиховом културном уздизању и просвећивању, о чему тада, као и доцније, држава није нимало водила рачуна.

И тако су, ради остварења тог задатка, у саставу и „под окриљем“ тих удружења, створена и прва радничка културно-просветна друштва и групе: Типографско друштво „Јакшић“, које је као огранак „Дружине типографских радника“ основано још 1875, певачки хор и тамбурашки збор београдског „Радничког друштва“ 1898 и друга.

Ова културна друштва, међутим, у почетку наилазила су на велике тешкоће у својим настојањима да радницима пруже „здраву и оплемењујућу духовну храну и забаву“ која им је тако била потребна, тим пре што се тада у Србији ни у поезији ни у музици није могло наћи оно што би за „облагорођавање душе радничке“ било корисно.

Пелагићев „Радниковац“

Зато није нимало чудно што је, иако песништву потпуно невичан, али у жељи да и у том погледу задовољи „једну преку потребу српског радништва“ — Васа Пелагић испевао је у својој књизи „Пир бездушника и величанство радника“ објавио 1893 године песму под насловом „Радниковац“. У поднаслову је била напомена: „да се она може певати на глас тадашње популарне патриотске песме „Хајд на ноге браћо сада, устанимо слошки сви...“

Песма је састављена из десет строфа, а прва гласи:

Бела вила шири крила
Преко целог света тог.
Да пробуди, да освети
Раденика заспалог...

Али је она, у целини, била тако невешто и непоетично „срочена“, да се ни на песму „Хајд на ноге...“ није, нажалост, могла никако певати.

... и прве борбене радничке песме у Србији

Упролеће, 1899 године, певачки хор Радничког друштва спремао је за прославу 1 маја песме „Радничка Марсељеза“ и „Хеј ковачу, куцни брље...“, а тамбурашки збор „Све за слободу“. На недељу дана пред прославу, која је падала на други дан ускрса, позван је „чувени“ наставник музике Тома Андрејевић — „Аустралијанац“, да замени оболелог хоровођу. И он се одазвао, јер је био уверен да је у питању спремање „ускршњих песама и тропара“. Међутим, када је на првом часу видео да је на програму „Радничка Марсељеза“, стари музички мајстор али и стари конзервативац „нагло се дигао са свог места за клавиром, зграбио цилиндер и без збогом отишао са часа“.

Хор је, међутим, и без тога био прилично увежбан, па су песме и без хоровође — ипак отпеване. Тада се први пут у Србији чула једна изразито радничка борбена хорска а доцније и омиљена масовна песма „Радничка Марсељеза“, чији је текст написао немачки раднички песник Јакоб Аудолф и прилагодио га композицији француске Марсељезе — од Руже де Лила. Песма има пет строфа, а почетак гласи:

Застава наша нек' се вије,
Јев слободе. правде. то је знак.
Још црна лаж нам данак крије,
Али већ руди зорин зрак!
Нека нам борбом страшном прети
Душмана наших силан број, —
Победићемо ми у бој
И храбро стићи својој мети.
Напред хајдемо ми, јер правда зове нас,
На свети рад који ће нам донети срећу, спас!...

У Србији је често певана и веома импресивна борбена и масовна „Радничка песма“ од непознатог песника и композитора, објављена у првом „Мајском спису“ 1898, која почиње строфом:

Глас слободе свуд се ори,
На све стране громка клика,
За своја се права бори
Дична војска раденика.
Црвени се барјак вије,
Испод њега силне чете,
Против мрске тираније
Милиони у бој лете!...

Доцније, кад је класни раднички покрет у Србији већ организован, певачки хорови Београдског радничког друштва, а затим „Абрашевића“ и графичког „Јединства“, као и многи други — иступала су на радничким приредбама, манифестацијама и демонстрацијама са новим и разноврсним револуционарним песмама од којих су многе постале и омиљене масовне песме. Нарочито Интернационала, која је у Србији први пут певана 1906 године на концерту београдског „Абрашевића“.

★★★★★★★★★★★★★★★

КЕЛТИ И МЕСЕЦ

Енглески историчар Роберт Грејвз сматра да је у бајкама давно изумрлих Келта, које су сачуване у Бретањи и Ирској, успео да открије низ тајних порука за Месец. Резултате свог научног истраживања и закључке историчар је изнео у књизи „Бела богиња“ која је недавно штампана у Лондону. Ове поруке, према тумачењу Роберта Грејвза, претстављају доказ да су Келти веровали у Месечеву божанску мисију.

ПРВА СИМФОНИЈА КОРСАКОВА

За све време бављења у Петроградској маринској кадетској школи, од своје дванаесте године, Николај Римски-Корсаков (1844—1908) учио је, под надзором и инструкцијама једног пијанисте — да свира на клавиру. Већ у 18 години почео је да компонује своју, а и уопште у Русији, прву симфонију, Ес-мол, и завршава је када је имао 21 годину. Корсаков се сматра оснивачем симфоније у Русији.

ПИРАМИДЕ ЈЕЛЕНСКИХ РОГОВА

У једном делу Сибира совјетски географи су открили преко два метра високе пирамиде начињене од јеленских рогова. Изгледа да су их некадашњи становници сибирске равнице подизали да би обележили географске тачке.

ПРВА ЗООЛОШКА БАШТА НА СВЕТУ

Када је решио да отвори своју школу, названу Ликејон, Аристотело је имао већ 33 године. Ту је пре свега, и нарочито, проучавана биологија и остале природне науке. Александар Македонски тада већ познати освајач, иначе раније ученик Аристотелов, наредио је свим својим ловцима, пољадима, баштованима и рибарима да Аристотела снабдевају материјалом који му буде потребан за ову школу. По читавој Јелади (Грчкој) и Азији прикупљани су ретки примерци флоре и фауне, од којих је Аристотело уредио прву велику зоолошку башту на свету.

ЦИНОВСКА ЈАБУКА

У Совјетској Републици Естонији, близу града Талина, расте циновска јабука на којој сваке године роди једна тона плода. Према мишљењу стручњака, дрво је старо 200 година. Снажни гвоздени подупирачи који штите гране од ломљења, потпуно су утонули у месо дрвета. Приликом брања плодова берачи добро пазе да се ниједна гранчица не сломије.

ПОЧЕТАК БИБЛИОТЕКАРСТВА

У Аристотелово време (384—322 пре наше ере) књиге, у данашњем смислу речи, штампане, наравно нису постојале, али оне су ипак тако називане иако су биле писане руком. На њих је Аристотело издао грдне новце. Међутим, он је први, после Еврипида, имао и своју личну библиотеку. Платон је зато његову кућу назвао „кућом читача“. Тачно је да је Аристотело уживао у књигама и да је читаве дане проводио у читању. Али је нарочито значајно то да је он први створио извесне принципе по којима се библиотеке уређују. И то је један од његових великих прилога науци.

ЈОШ ИХ ИМА...

Једна од знаменитости Беча — старинске гасне светиљке ускоро ће бити уклоњене са улица. Са њима ће нестати и професије — фењерџија. Изгледа неверовално, али статистике кажу да тамо постоје још 4.652 улична фењера. Да би се они заменили електричним светиљкама биће потребан издатак од неколико милиона шилинга.

КОЛИКО ИЗНОСИ „ЛАВОВСКИ ДЕО“?

Супротно ономе што се обично мисли, „лавовски део“ није највећи део нечега, највеће парче, већ значи — све. Кад краљ пустиње ухвати жртву, за први оброк обично поједе 25 килограма а затим легне и одмара се пуна 24 часа. Затим долази на ред други оброк, потом спавање, па трећи, оброк и тако до краја. Лав се одваја тек од костура своје жртве и то пошто га тако оглође да не остане другоме ниједан једини залогај.

ЦРТИЦЕ ИЗ ЖИВОТА АУГУСТА ШЕНОЕ

Хрватски књижевник Аугуст Шеноа (1838 до 1881), познат највише по својим романима, писао је и песме. Иако су њихове теме претежно епске, какав је Шеноа и у својим романима, он се ипак сматра и као лиричар због своје осећајности, а нарочито због језика који је лак и звучан. Пре њега је у хрватској књижевности било писано само трохејским стихом — Враз, Мажуранић, Трнски, Прерадовић. А тек је Шеноа, и то је његова непролазна заслуга, увео у поезију нову музику — јамб. Тако нас је метрички и ритмички повезао са западним писцима, нарочито са Шилером, Французима и Шекспиром, којима се без јамба не може ни прићи.

✦

Као једанаестогодишњи дечак похађао је школу у Печују (1849). Те године, непосредно после угушене Мађарске револуције, и као реакција на њу, дошло је до нетрпељивости према свему што није било чисто мађарско па је и мали Шеноа имао прилике да осети то. Другови су га готово мрзели. Зато је и он морао да се на свој начин определи. И то се догодило управо оног дана када га је продавачица на пијаци ословила на хрватском: „Купите шљива, млади господине“. Његова радост што чује матерњи језик претворила се у право „политичко“ одушевљење.

✦

Док је био болестан, у дванаестој години, малишан је прекраћивао време забавом коју је сам измислио — маказама је резао ликове од хартије — и можда већ тада стварао јунаке својих романа. Ту су војници, пандури, лађице с путницима и друго.

✦

После познанства са Гајем почиње његово одушевљење за словенство и то га одводи на студије у Праг. Шетајући улицама он је на неким радњама видео фирме са презименом Шејноха. Учинило му се слично његовом и то га је потстакло да реши питање које га је одавно мучило — да утврди порекло свога породичног имена. Дуго времена сматрано је да оно потиче од швајцарског или немачког schön. Упоредио је потпис свога деде на једном старом молитвенику Schoeynoha и видео да је крај речи исти, а први део сличан. И он је сасвим исправно закључио да је оно словенског порекла. Noha на чешком значи нога, а цело презиме — Кривоноги. Али боље и то него неизвесност.

✦

Шеноа се бавио и писањем позоришних критика још док је био у Прагу. Доцније је то наставио у Загребу, али је убрзо дошао у сукоб са тадашњим драматургом Димитријем Деметром, који је под утицајем бечког Бург-театра прихватио немачки репертоар. Пошто га је заменио на положају Шеноа је променио и смер позоришта — определио се за домаћу и словенску драму. Његова је неоспорна заслуга и што је Иван Зајц успео да, 1870 године, оснује прву хрватску оперу.

РАДНА СОБА АУГУСТА ШЕНОЕ

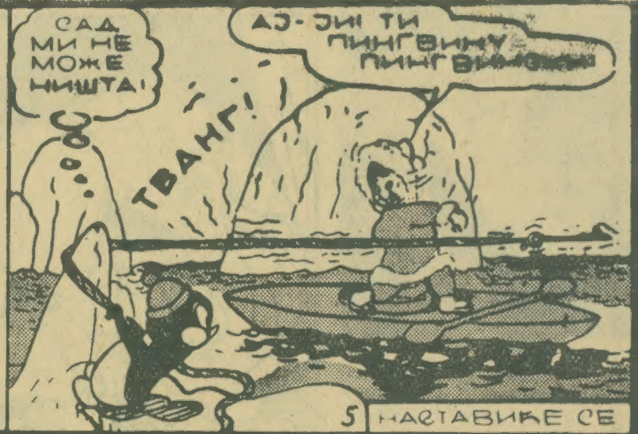

ВЕЧИТИ ОСАМЉЕНИК — ПЈЕР ЛУИС

Од пре годину дана поново се говори о једном француском писцу који није умро тако давно, али је на његове књиге већ почео да пада заборав. То је писац љубавних романа Пјер Луис. Ево како се у Француској поново обратила пажња на њега.

Неки филмски људи почели су да трагају за садржајем који би одговарао популарној глумици Брижит Бардо. Филмски продуцент Кристина Куз-Ренал прочитала је Луисову књигу „Жена и њена играчка“ и одмах донела одлуку да се роман преради у сценарио. Потписани су уговори, извршене припреме и снимање је започело.

Роман о једном неуспеху

О чему нам прича роман „Жена и њена играчка“? О непрекидном и све већем неуспеху који доживљава један шпански племић код мале раднице у фабрици дувана.

Према речима редитеља, Пјер Луис је ову књигу написао баш за Брижид Бардо, иако је умро 1925, неколико година пре њеног рођења. У нади да ће се можда међу његовим делима наћи још нешто што вреди снимати, све Луисове књиге су прелистане: „Краљ Пјозол“, „Румени човек“, „Психа“ и „Афродита“.

Француским филмским произвођачима брзо је запала за око „Афродита“, али било је прекасно. Американци, са чувеним редитељем Елијом Казаном на челу били су бржи. Пишчевим сународницима је, дакле, остао привлачан роман о неуспеху једног хидалга у коме се препознају и неке ауторове особине.

У првим деценијама овог века Пјер Луис је био један од најчитанијих француских писаца. Много је превођен, али домаћа и страна критика замерали су му површност. То је био разлог што је и поред популарности остао изван одабраног круга француских академика.

Сара Бернар и млади песник

Кад је у својој 25 години писао „Афродиту“, тад још непознати писац имао је пред својим очима као модел Сару Бернар. То је било 1895. А седам година раније, док је Пјер Луис још био у гимназији, велика трагеткиња је блистала на врхунцу славе. Оно вече кад је у Паризу била премијера „Тоске“ од Викторијана Сардуа, гимназиста је после претставе написао главној глумици једно ватрено писмо у коме јој захваљује за открића која му је учинила.

Тек три године касније, у Лондону, млади човек је претстављен великој уметници.

— Чиме се бавите? — запитала га је Сара Бернар.

— Ја сам песник. — одговорио је он зајапурен у лицу.

— Песник, наравно, требало је да сама погодим.

— Како да погодите?

— Просто. — насмејала се Сара Бернар. Ви црвените сваки час. Али, дивно је то бити песник. Напишите позоришни комад који би ми одговарао.

И заиста, двадесетогодишњи младић почиње да пише о античкој богињи али стално замишља глумицу која је у њему пробудила замисао. Он пише и баца три верзије да би на крају усвојио четврту. Гори од жеље да књигу штампа и најзад у томе успева, иако у превише скромном тиражу: 250 примерака од којих је четвртину поклонио пријатељима.

Неочекивано, књига је распродата у року од три дана. Један осредњи песник, Франсоа Копе, који је већ у то време уживао углед познатог критичара, написао је у „Журналу“ похвалан овећи чланак који је завршио речима: „Ако још нисте читали „Афродиту“ чиме испуњавате своје поподневне часове?“

„Бест селер“ у 1896

Луисова „Афродита“ постала је преконоћ чувена. За шест месеци продато је 100.000 примерака. Те, 1896 године, била је то највише тражена књига у Француској, а о њеном писцу, човеку од 26 година, говорило се у свим књижевним круговима Париза. Чак је и чувени песник Жозе-Марија де Хередије, најпохвалније писао о књизи. Мали Пјер Луис наједном се узвисио до једног Флобера, Теофила Готијеа и Пјера Лотија.

Луис не само да је лепо изгледао, већ је био чак и претерано леп и веома елегантан. Али, у њему је тињао неки злокобни немир, био је неповерљив према људима и живео је осамљено. Затворен у својој вили у Пасију, он је био нарочито недоступан новинарима.

— Моје највеће задовољство — рекао је једном Луис, — састоји се у томе што сам их тридесет година држао у шаху.

Волео је славу, али је био љут што му је она припала као писцу који је моментално у моди, и свој успех је сматрао као неку увреду. Новац зарађен писањем чинио му се прљавим и све издаваче који су му нудили баснословне суме само да настави с писањем „Афродите“ или да напише нов „антички“ роман избацивао је из куће.

Далеко од живота

Овај лепи човек, пун противречности, годинама је чекао своју идеалну љубав. И најзад је заволео једну девојку по имену Фебу. Дуго му је требало да јој открије своју тајну, а кад је то учинио она је рекла да га такође воли и — удала се за Луисовог најбољег пријатеља. Пун горчине, млади и славни писац отпутовао је чак у Африку да ублажи бол који му је нанело разочарање.

По повратку из Алжира све је више неуравнотежан и почиње да забрињава пријатеље међу којима су се налазили Клод Дебиси, Андре Жид и Жозе-Марија де Хередија. Све књиге које су му штампане Пјер Луис је написао до своје 36 године. Тада се потпуно повлачи у осамљеност и у својој библиотеци ради без прекида по 20 часова дневно. Ноћу не спава, стално проучава и пише тако да је за наредних 19 година написао око 20.000 килограма рукописа. Тај сумануги човек употребио је огроман напор да докаже како је Корнеј прави писац Молијерових дела.

Па ипак, његово знање било је огромно: у његовој глави су лежале читаве библиотеке. Течно је говорио латински, старогрчки, хебрејски, санскритски и арапски поред још десетак других језика источних народа. Али ово га је и уништило, учинило да избледи сав сјај његових очију. Пре но што ће умрети, пуних 15 месеци лежао је непомично у агонији. Једна од његових последњих реченица гласила је:

— Умирем од 700 хиљада цигарета.

Наравно да је узрок био много сложеније природе.

Најзад, 4 јуна 1925, угасио се живот Пјера Луиса у 55 години живота.

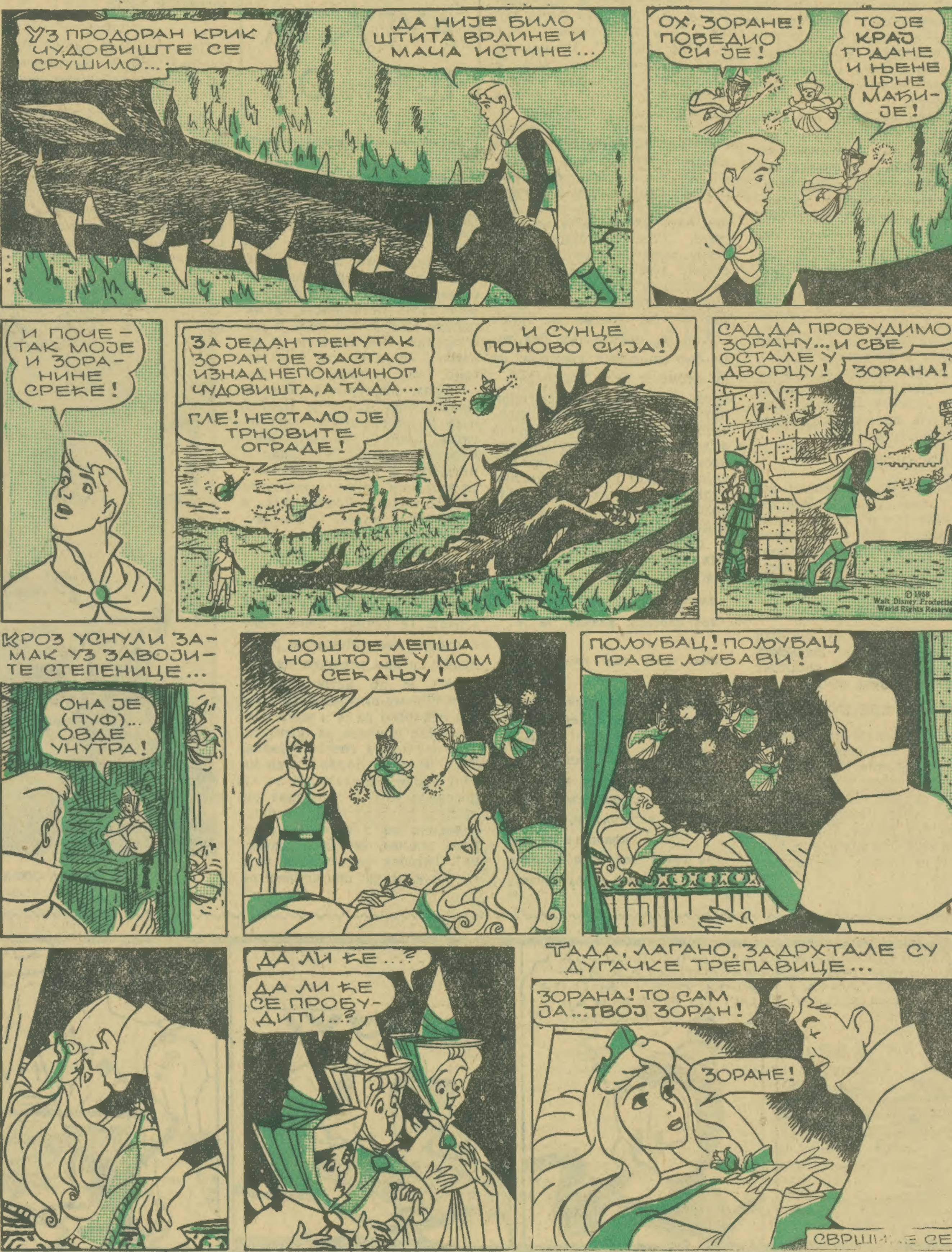

ЛИШИО СЕ КРАВА...

Пре петнаестак дана, чувени глумац и редитељ Сер Лоренс Оливије продао је на пијаци у Ридингу три своје краве: Фебу, Поли и Сандру, које је дотле чувао на својој фарми у Нотли Абеји. Сума коју је за њих добио износи око 300.000 динара. Запитан зашто их је продао, глумац-пољопривредник је одговорио:

— Немам довољно новца да бих сачувао и фарму и краве. Дакле, требало је лишити се једног или другог. Ја сам се лишио крава.

РОЛШУЕ ЗА НАЈМЛАЂЕ

Ове ролшуе имају „оклоп“ од пластичне масе који штити ципеле од гребања. На оклопу су нацртани зечићи. Точкови од пластичне масе омогућују вожњу како у кући тако и ван ње.

НАЈБОЉЕМ СПОРТИСТИ

Према традицији, сваке године општина града Ђенове додељује као награду минијатурну јахту са златним једром најбољем спортисти света. Јахту израђују познати италијански златари. У 1957 години овакву награду је добио Владимир Куц, руски лакоатлетичар, који је у Риму постигао светски рекорд на 5.000 метара.

„ЗЕМЉА БОЦА“

Оркестру филхармоније у Њу Орлеансу, у САД, недавно је придодат један нов, досад неупотребљаван инструмент. Роберт Рое, члан овог оркестра компоновао је дело „Земља боца“ за које је потребан дупли квартет који свира на боцама од кока-коле, соде и другима. Инспирацију је добио посматрајући једном како деца свирају у боце пошто су испили пиће.

СЕДАМ ЧУДА СТАРОГ И НОВОГ СВЕТА

Антипатер Сидонски, познати војсковођа македонских легија, пропутовао је у другом столећу пре наше ере читав тадашњи цивилизовани свет. На свом путу срео је многе творевине људског ума и руку и међу њима изабрао седам које су, по његовом мишљењу, претстављале седам чуда Старог света.

Величина и грандиозност били су његово основно мерило при одабирању седам светских чуда. Због тога су на првом месту египатске пирамиде, које су не само споменици преминулих фараона већ и докази стваралачке активности и достигнућа људског ума и вештине. Висећи Семирамидини вртови саграђени у Вавилону били су друго светско чудо. На трећем месту је Зевс са Олимпа, статуа од злата и слонове кости висока 12 метара. Артемидин храм у Ефесу, који су Готи разрушили 262 године наше ере, био је четврто чудо. Маузолеј у Халикарнасосу, висок 43 метра, саграђен по жељи краљице Артемизије, пето је чудо античког света. Колос са Родоса, бронзана статуа бога Сунца, висока 46 метара, по Антипатеру је шесто чудо Старог века, и Александриски светионик, висок 113 метара је седмо чудо.

Пирамиде у долини Нила с правом заузимају прво место на ранглисти и то не само по својој величини и грандиозности него и због техничког нивоа градитеља тог времена, без чега не би било ни пирамида.

Прво су прављене степенасте пирамиде од иловаче. Услед непознавања закона статике неимари нису имали храбрости да их граде у камену као правилне пирамиде. Зато овај период карактерише чувена Ђесарова пирамида висока 60 метара.

Четврта династија Старог царства истакла се градњом џиновских камених пирамида. Међу њима прво место заузима позната Хеопсова пирамида висока 146.5 метара. Ширина сваке стране пирамиде износи по 230 метара, док читава њена површина захвата 52.900 квадратних метара. За њену изградњу је утрошено 2,3 милиона камених плоча од којих је свака тешка око 2,5 тоне.

Хеопсову и неке друге касније грађене пирамиде не истиче само њихова величина него и естетска страна. Камене плоче су исклесане и свака са невероватном прецизношћу уклопљена у целину. Унутрашњост пирамида је од посебног значаја и данас. Не само по украсима и стварима које се у њима налазе, већ и по начину како су извођени унутрашњи радови. И данашње архитекте, грађевинаре и стручњаке за декорацију интересује како су стари неимари изводили сводове и решавали проблем притиска огромних камених маса. Несхватљиво је како су бушили пролазе и правили сводове у већ готовим пирамидама када њихово знање математике и других потребних наука није било ни близу данашњем.

Археолози још и сада улажу велике напоре да одгонетну тајну изградње пирамида. Желе да разјасне не само технику примењену при грађењу него и улогу људи у вишегодишњој изградњи. Јер, последња научна открића су демантовала многа тврђења једног од првих историчара света Херодота, о томе како су оне стваране. По његовим речима два највећа градитеља пирамида, Хеопс и Хефрес, приморавали су повремено све становнике Египта да учествују у изградњи. Сами људи су морали да превлаче велике камене блокове преко Нила и да их дотурају на градилиште. Десетине хиљада других људи су их ропским радом постављали.

Последњим истраживањима је утврђено да је највећи део камених блокова вађен у каменоломима који су се налазили крај саме пирамиде. Из каменолома с друге стране Нила довлачене су само скупоцене камене плоче за спољње и унутрашње облагање.

Ова открића су поново наметнула питање: ко је уствари градио пирамиде?

На основу пронађених записа на многим пирамидама и другим споменицима археолози су утврдили да је број радника у каменоломима био прилично ограничен. Стручни радници су били организовани у радне бригаде које су се делиле на мање јединице. Број радника се кретао од хиљаду до три хиљаде. Из једног записа на пирамиди сазнајемо да је у каменолому преко Нила у време четврте династије, радило хиљаду људи из двора, сто каменорезаца и 1.200 радника. Поред њих је било још око педесет других.

Овај и други записи доста речито говоре о ограниченом броју радника који су израђивали клесане блокове. Поред тога, и сам Херодот бележи да је приликом изградње пирамида коришћена примитивна механизација за подизање тешких камених плоча. Употребљаване су дизалице и по потреби оне су премештане. За време владавине фараона четврте и пете династије употребљаване су металне менгеле и конопци на дрвеним постољима за подизање терета.

На основу ових открића научници извлаче закључке да је главна радна снага била: стални и строго организовани одреди обучених радника, којима су руководили стручни неимари. Свакако да је крај њих било много неквалификованих робова који су превлачили камене коцке до градилишта. Можда њих није било у оном броју како сматра Херодот на основу легенде, али је јасно да без масе људи на градилиштима и без експлоатације читавог становништва Египта овакве велелепне грађевине не би могле да буду саграђене. Та маса је омогућила да тадањи ниво технике замени степенасте пирамиде од печене земље — великим и правилним каменим пирамидама.

Попут Антипатера Сидонског Удружење грађевинских инжењера Сједињених Америчких Држава сада је покушало да направи листу седам чуда савремене грађевинске технике Америке која, по њиховом схватању, симболишу техничка достигнућа читавог савременог света.

На овом послу пуне три године радиле су 74 групе најпознатијих грађевинских стручњака који су прегледали грађевине подигнуте за последњих сто и више година.

Према њиховом мишљењу седам чуда савременог света би била: Панамски канал на првом месту, а затим Емпајер стејт билдинг, Гран-Куле брана и систем за наводњавање у области Колумбија, Хуверова брана, Чикаго систем за одводњавање, Сан Франциско-Окленд мост и Колорадо аквадукт.

Приликом одређивања нових седам чуда грађевинарства Удружење се није руководило само њиховом величином и грандиозношћу већ је водило рачуна и о томе каква је корист заједнице од ових објеката, по чему се они истичу међу сродним објектима, које техничке новине садрже, каква је њихова естетика и техничка лепота. Поред ових и других фактора који су служили као мерило за одабирање, тек на крају је узимано и Антипатерово мерило — грандиозност.

Седам одабраних објеката заиста претстављају велика техничка достигнућа. Например, чувена Гранд-Куле брана је за читавих 30 метара виша од Хеопсове пирамиде, и у исто време највеће вештачко брдо које је човечја рука створила. Прогутала је, поред осталог, преко осам милиона кубних метара бетона довољних да се сагради споменик чији би темељ био три пута виши од Емпајер стејт билдинга.

Хуверова брана је највиша брана на свету: 237 метара. Сан Франциско-Окленд мост је стајао 75 милиона долара итд.

Али и поред њихове грандиозности, величанствености техничких решења, виртуозности приликом грађења, питање је да ли се нових седам светских чуда могу такмичити са седам чуда старог света. Јер не треба заборавити да техничка знања, машине и уређаји онда нису били доступни. Зато ће тек време о томе донети дефинитиван суд.

НИЈЕ СВАКО КЛИЗАЧ...

Пошто су улице Топека, града у држави Канзасу, биле толико глатке од леда да се по њима није могло ићи, овај стари службеник је ставио своје клизаљке и отишао до канцеларије. Одатле је телефоном изгрдио градску чистоћу што плочници нису посути песком. И напоменуо: „Сваки грађанин није тако добар клизач као ја".

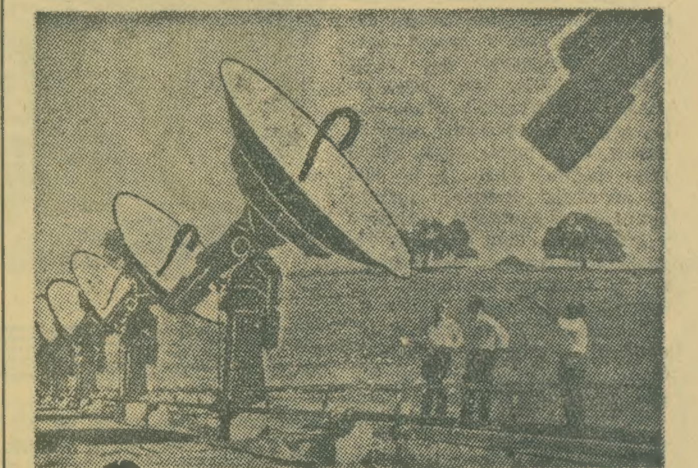

Радио-телескоп са 32 »тањира«

Када радио-телескоп Станфорд универзитета буде готов он ће претстављати најачи апарат ове врсте у САД. Користиће се за проучавање Сунца и звезда. „Гледаће" њихове недвидљиве електромагнетске таласе као што оптички телескоп примењује светлосне таласе. „Око" радио-телескопа постаје оштрије са повећањем пречника антене. А она у Станфорду се састоји од 32 алуминијумска „тањира" унакрсно распоређена, који би били једнаки антени у облику тањира са пречником од 112,5 метара. Међутим, овако велика антена би била непрактична за израду, па је замењена са 32 тањира који ће одједном испитивати небо.

„МИРИСНИ ФИЛМ..."

Један произвођач филмова у Америци дошао је на чудну замисао. После немог и звучног филма, после синераме и пластичног филма, он је одлучио да створи „мирисни филм". После сваких десет секунди или неколико минута до гледалаца би допро понеки мирис. Идеја на први поглед необична, али зар се до данас нису оствариле толике чудновате замисли?

29 мириса за 90 минута

На филму, например, публика угледа лептира како се пажљиво спушта на ружин цвет, и — осети мирис руже. Потом јунакиња улази у радњу са парфемима и сви су наједном запахнути стотинама мириса. Неки незнанац жели да је убије. Ми не видимо његово лице већ само лулу и осећамо миришљави дуван. Јунакиња није убијена; она седи за столом и пије црну кафу а наше ноздрве голица пријатан мирис. Затим се на платну појављује возач таксија који пије коњак...

Филмски магнат предвиђа смењивање 29 мириса у току трајања једног филма од 90 минута, а како ће публика то да прими не може се унапред знати.

Али, да се на Западу готово свака ствар парфимише и да се са тим отерало у крајност то је многима већ познато. Опрано рубље у радњи прска се нарочитим водицама. Америчке творнице костију од каучука, којима се играју пси, парфимишу своје производе мирисом чоколаде. Једна творница уређаја за загревање и хлађење удесила је да ваздух у просторијама стално мирише на боровину.

Док је једна комисија у Хамбургу обишла све фабрике у којима се шири непријатан задах, да би пронашла решење како да се он острани, претседник општине града Токија, да би „ублажио" летње жеге, донео је одлуку да се сви аутобуси од шест ујутру до девет увече прскају освежавајућим мирисима. Тиме би се неутралисао задах трулежа, који се јако шири на топлоти, и истовремено би утицао на грађане као да жега није велика.

Према једној статистици објављеној у Енглеској, парфимисане мушке и женске чарапе продају се много боље од оних других иако су потпуно исте боје и истог квалитета.

Нос хиљаду пута осетљивији од језика

Чуло мириса господари јер „дела" брзином и осетљивошћу коју не може да постигне ниједан инструмент у лабораторији. Израчунато је да на 50 кубних сантиметара ваздуха човеков нос може да осети 25 милијардити део капљице неког парфема. Кад је отворена Тутанкамонова гробница у Египту, нађене су бочице фараоновог мириса који је пред археолозима васкрсао делић историје од пре 3,000 година. Наш језик разликује углавном четири врсте укуса: слано, слатко, кисело и горко. Али нос осећа шест основних мириса: воћни, цветни, мирис зачина, смоле, изгоретине, трулежи и све њихове мешавине. Например, мајчина душица се осећа и као цвет и као зачин. Постоји читав низ мириса који допуњују укус наших обеда. Колико је важан „нос" видимо оних дана кад смо болесни од кијавице. Свако јело је онда без укуса и ништа нам се не једе.

Парфеми врше дезинфекцију

Пудери и кремови за лице и руке треба да се заснивају на мирисима цвећа, црвениле за усне треба да мирише на неку воћку — јагоде, малине, или коју другу. Али, као што смо на почетку рекли, наступила је манија парфимисања свега и свачега. Предмети од сафијана парфимишу се мирисом коже, гушчије перје које се ставља у фабрички произведене јастуке добија разне мирисе, постоји чак и мирис против ајкула који бродоломници испуштају из бочица да би се заштитили од ове немани.

Стално у додиру с парфемима, хемичари су испитивали разна њихова дејства и закључили да неки од њих врше и дезинфекцију. Међу најбоље дезинфекторе спадају љиљан, јасмин, лавандула, поморанџин цвет и глицинија који уништавају извесне бактерије.

Али, људи већ почињу да страхују пред поплавом мириса која свакодневно расте. Њихова стрепња је оправдана, јер мириси изазивају алергична обољења, нарочито код жена. Има мириса које једни подносе, али другима шкоде: изазивају несносно сузење очију, кијавицу, кашаљ или тешко дисање. Какав нам се закључак намеће? Као ни у чему, тако не треба претеривати ни у парфимисању предмета који нас окружују. Ако фабрикантима „мирисавих чарапа" није стало до здравља публике већ само до што боље прође, држава треба да се умеша и одреди границе. С друге стране, људи сами морају да се чувају навале мириса. Чињеница да наш нос прави разлику међу хиљадама честица које испарењем или на други начин стижу до нерава чула мириса, показује колико је грађа овог система сложена и фина. То значи да се он пре троши од неког другог једноставнијег органа. Најзад, ако почнемо све да парфимишемо, нећемо више разликовати пријатан од непријатног мириса, а то је неопходно за правилно оријентисање.

ОДНЕО ме ЦУНАМИ

Пробудио нас је глас Дени Аконе која је викала под прозором наше спаваће собе:

Мис Кингсид, мис Кингсид, хоћеш ли да видиш плимски талас. Дођи, дођи брзо!

Мирисало је пролеће

Хелен Кингсид била је моја собна другарица. Доти Дрејк и Феј Џонсон, с којима смо нас две делиле кућу, становале су у другој соби. Све четири смо прошле јесени као новопечене младе учитељице дошле у Лаупахоехое, насеље на североисточној обали острва Хаваји. Било је то идилично месташце. Наша кућица се налазила на обали где је увек мирисало на пролеће.

Журно смо обукле кућне огртаче и истрчале пред кућу. Стигле смо у право време да посматрамо ову игру природе. Море се повукло нагло и бешумно, остављајући иза себе оголело морско дно које је иначе увек покривено водом. Било је то као да је океан једним јединим дубоким уздисајем усркнуо у себе пуна уста воде. А тада је она почела, без таласања и тутњаве, потпуно безгласно, да се враћа.

Гледале смо онемеле и испуњене страхопоштовањем. Само је Дени, узбуђено повикала:

— Видите ли? Сад се враћа — огромна вода!

Да, океан се враћао, долазио све ближе. Већ је прешао преко линије која означава највиши водостај, онда као да је неколико секунди застао, а затим се полако повукао.

То је значи тај чувени плимски талас, цунами, мислила сам. Онда сам чула како Дени виче:

— Ево га, долази још један!

Још један? Ја сам увек слушала о плимском таласу, никад о више њих. Заиста, на хоризонту се дизао још један вал. Стигао је до плаже, ишао даље према копну, али није био велик као први и ми смо биле мало разочаране. Хелен се окренула према кући и казала:

— Претстава је свршена.

— Штета што није дошао један заиста огроман, — одговорила сам јој.

Кућа се руши

Доти и Хелен ушле су у кућу, док смо Феј и ја још мало остале на веранди. Тада смо га обе угледале, у истом тренутку. Океан се још једном повукао, овога пута веома брзо, уз дуг, дубок јецај. Увала иза гомиле стења, у којој смо се обично купале, наједном је лежала потпуно сува, а лево од светионика, далеко од обале, подигао се огроман водени зид. Тада ме је први пут обузео страх, страх који паралише.

Полетеле смо у кухињу где су се налазиле Доти и Хелен. Један тренутак стајале смо неодлучно на кухињским вратима, све четири са истом мишљу у глави: да ли да ризикујемо и претрчимо преко утрине дуге педесет метара да би се успеле на оближње брдо.

Тада се море сручило. Настала је тутњава као да су се све олује света истовремено дочепале слободе. Окренула сам се и видела како прљава вода заклања прозор, чула сам ломљаву прозорских окана и крцкање балвана у зидовима. Док се кућа нагињала, прибиле смо се уз довратак, а Хелен је казала:

— Кућа се руши.

Изговорила је то сасвим мирно, више зачуђеним него уплашеним тоном. Није се чуо ни глас чак ни кад нам се тло измакло испод ногу и кад смо се све четири нашле у води. Хелен је покушавала да одржи главу изнад воде, али је потонула пред мојим очима. Пружила сам руку и дограбила је испод пазуха, но струја је отргла од мене.

Први налет океана разорио је кућу и од ње се могао видети само кров који се вртео у круг. Феј и ја успеле смо да га се домогнемо и испењемо на само слеме. Тада смо осетиле нов потрес и вода је почела да се повлачи односећи кров са собом. Изненада се наш кров — сплав нагнуо на страну и стао: закачио се за неку стену, а море испод нас и даље се повлачило.

Ово је наша смрт

На другом крају крова појавила се, међу црепобима, Дотина глава. Обема рукама стезала је ивицу крова очију укочених од ужаса. Кренула сам пузећи према њој — тада су се њене руке опустиле и она је потонула.

— Ово је наша смрт, — рекла је и Феј мирним гласом.

— Морамо покушати да стигнемо до обале, вода се повлачи! — довикнула сам јој. Склизнуле смо с крова у воду дубоку до колена. Дно је било каменито и неравно. Држале смо се за руке и тетурале преме обали која више није била тако далеко.

— Успећемо, успећемо, — понављала сам. — само истрај, успећемо!

Тада се на нас сручио нов плимски талас. Истргао ми је Фејину руку и бацио ме на стење. Напустила сам сваку мисао на спасење. млитаво се препустила води. И то ме је спасло.

Инстинктивно сам зауставила дах. Кад ме је талас треснуо о стење, поверовала сам да су ми се све кости поломиле и да је месо с њих стргано. Чекала сам крај.

Тада сам спазила како изнад мене пролеће некакав пенасто-бео облак ваздушних мехурова, а кроз водену таму као да се пробио блед млаз светлости. Нисам могла више да издржим; плућа су хтела да ми прсну: удахнула сам дубоко и у мене је продро чист, свеж ваздух. Догодило се чудо: налазила сам се на површини. Док сам жедно удисала животворни ваздух, опипавала сам своје удове. Сваки делић тела је болео, али сам могла да покрећем и руке и ноге. Могла сам да гледам и видим. само од притиска сам била привремено оглувела. Иако се око мене море пенило и шумело: ја га нисам чула.

„Упомоћ!"

Покушала сам да пливам и тако сам доспела иза једног гребена где је вода била нешто мирнија. Питала сам се колико ћу још дуго моћи да се одржавам на површини, кад се о мене очешала једна зелено обојена даска, дугачка отприлике колико и ја. Успела сам се на њу, усправила колико су ми то снаге дозвољавале и повикала: „Упомоћ!" Тада сам приметила да ми се и слух повратио: сама сам се уплашила од јачине свог крика.

На крести једног огромног таласа појавиле су се људске главе — седам сам их избројала. Свих седам глава биле су дечје.

— Држите се! — довикнула сам им кад је један талас пронео моју даску недалеко од њих. Постајало ми је све хладније јер је почео да дува хладан ветар праћен кишом. Верујем да сам хиљаду пута пала у воду и поново се попела на даску.

Тада сам изнад себе чула авион. Клекла сам на даску и замахала рукама, али сам се главачке суновратила у воду.

Струја ме је носила паралелно са обалом према једном далеком рту. Одавно сам већ изгубила из вида Лаупахоехое и већ сам могла да распознам фабрику шећера у Оокали. Угледавши радничко насеље поново сам почела да зовем у помоћ. Али, дан се већ клонио крају и људи су свакако седели за вечером, док је мене, саму и полусмрзнуту, океан носио према смрти.

Гомила погружених људи

Онда се поново појавио авион, овога пута толико ниско да сам могла да видим пилота. Махала сам рукама као помахнитала, поново се нашла у води, поново се с муком испела на даску. Али, ово последње „купање" није ми било тешко: пилот ме је видео.

Апарат је описао широк круг, вратио се и бацио некакав пакет. Доплівала сам до жуте бале на којој је крупним, црним словима писало: „Да би се напумпао, отворити ручицу и повући". То је било све. Као неком чаролијом, гумени чамац за спасавање заљихао се на води. Попела сам се у њега и опружила. „Из њега не могу да испаднем, не морам више с напором да одржавам равнотежу!"

У чамцу који је касније са обале дошао по мене налазила су се још два спасена дечака. На обали нас је сачекала гомила погружених људи. Они су чекали Доти, Хелен и Феј, чекали су и осталих 169 унесрећених који се никад више нису вратили.

★

Зар је потребно рећи да учитељица Марсуе Фернандез, која је у страшној несрећи не само сама много пропатила већ је и изгубила три најбоље другарице с којима је делила радости и невоље школских година, никад неће заборавити дан кад се цунами сручио на мало, идилично хавајско насеље Лаупахоехое.

ЗЕМЉА ТРАДИЦИЈЕ

Војници почасне чете претседника лондонске општине носе и сад необичну униформу сашивену још пре 319 година. Направљена у 17 веку, 1640 године, кад је Кромвел потписао указ о „Почасној артиљериској чети", ова стара одела задала су много труда и бриге да се очувају до данашњих дана.

Часници гарде данашњег претседника лондонске општине наоружани су старинским оружјем: мачем, бодежом и оштроперим копљем — халебардом. Груди су им заштићене оклопом. Од ватреног оружја носе мускете. Добошар једини уместо оклопа носи кожни прслук а уместо шлема велики филцани шешир.

Почасну чету сачињавају 63 човека: један капетан, четири млађа официра и 58 војника. Људи су специјално бирани и нису млади. Неки од данашњих чланова истакли су се као храбри борци у Првом и Другом светском рату. Без обзира какав чин имају у резерви сви су обични мускетари, изузев пет официра.

За протекла три столећа много штошта се изменило у свету и у Великој Британији, али одело и оружје начињено за почасну чету претседника лондонске општине није се изменило. Овако необично одевени гардисти, чија је служба почасна, често пролазе прометним улицама Лондона поред модерних фасада на велику радост и деце и одраслих.

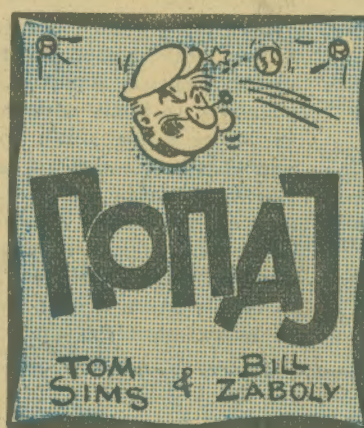

Учимо шах

LXIX

Показаћемо вам још једно мало шаховско чудо. Поставите овако фигуре;

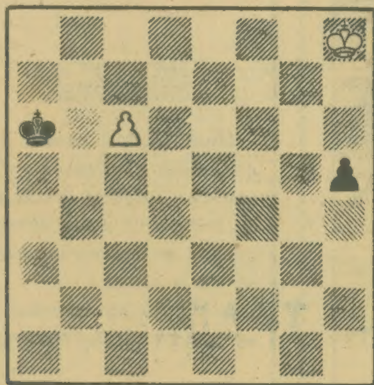

Сад позовите неког вашег пријатеља и реците му да је на потезу бели, па нека бира фигуре — беле или црне. Ваш пријатељ, био он шаховски мајстор или почетник, одмах ће узети црне фигуре. То је сасвим разумљиво, јер бели краљ не може да стигне црног пешака, који треба да се претвори у даму, а црни краљ може да однесе белог пешака који би такође требало да постане дама. Бели је, дакле, изгубљен, њему нема спаса. Је ли тако?

Да видимо.

1. Кх8—г7, х5—х4 2. Кг7—ф6! А сада?

Ако би црни продужио напред својим пешаком, да би дошао до даме, бели би стигао у помоћ свом пешаку и такође би дошао до даме, а то би значило реми. Због тога црни мора да иде према белом пешаку.

2. ... Ка6—б6

Ситуација се нагло мења: бели више не може да притекне у помоћ свом пешаку, али може да стигне црног пешака и да га однесе.

3. Кф6—е5, Кб6:ц6 4. Ке5—ф4, х4—х3 5. Кф4—г3, х3—х2 6. Кг3:х2. Реми!

Посматрајте пут белог краља: г7, ф6, е5... Бели краљ, као што видите, у почетку иде дијагонално, а на том путу он сваког тренутка може да пређе и у одбрану и у напад. У одбрану свог пешака, а у напад на противничког.

Ова мала студија, изванредно поучна, приписује се Ретију, а вероватно је и раније настала.

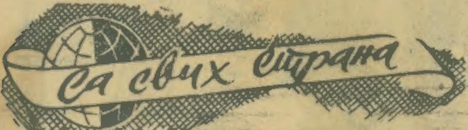

Наслаге нафте пронађене су испод ледене коре на канадској територији, на месту удаљеном 300 километара од Северног пола. По мишљењу неких стручњака то је једно од најбогатијих налазишта нафте на свету.

Прва фабрика за индустриску производњу чађи подигнута је 1782. Чађ је први пут употребљена у индустрији гуме, а иначе се користи и у штампарству, металургији, индустрији пластичних материја, експлозива итд.

Човек-жаба — Француз Луј Лурме, гњурац, пливао је непрекидно 96 часова на релацији Монтреал—Квибек. После тог успеха Лурме је описао своје путовање као и сусрете са великим хоботницама и морским псима. За то време он је стекао драгоцена искуства која ће помоћи да се побољша постојећа гњурачка опрема.

Авиони од гуме производе се у Америци, а спаковани у обичан пакет заузимају мало простора и лако се транспортују. Када је потребно да се полети, авион се надува као о-

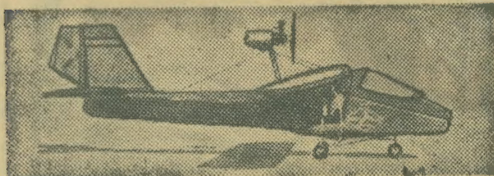

бичан балон, пошто је састављен од двоструке материје чврсто спојене шавовима. Овакав авион је много лакши од обичних. Највећи део тежине, разуме се, отпада на мотор.

Лава на ланцу водила је улицама Милана нека Дијана Дудући. Тиме није изазвала сензацију него праву узбуну, јер је многе пролазнике уплашила. Приведена је у полицију, али су је пустили, јер у Италији не постоји законски пропис који предвиђа кажњавање лица за овакав поступак.

О проблемима језика у науци недавно су објављени резултати анкете Међународне организације УНЕСКО. Из ове анкете види се да је 60% свих научних и техничких књига у свету штампано на енглеском језику, а њега разуме само 30% научника. Десет отсто књига штампа се на немачком, којим се користи једна петина научника. Једна десетина ових књига издата је на руском и француском, а њима се служи 13% научника. Око 2% књига штампа се на шпанском и јапанском, а ове језике разуме свега 4% научника.

Неки плодови у индиској држави Прадеж добиће имена појединих државника. Једна врста јабука биће названа именом Нехруа, банане ће се звати као бивши претседник Конгресне странке, а једна врста лешника имаће име министра унутрашњих послова.

Да ли знате?

КАО ОБИЧНО

У француском аутомобилу „Симка“ биће, ако купац же-

ли, уграђен мали додатак на коме ће стајати писаћа машина. Тако ће и за време путовања моћи да се куцају пословна писма.

СЕИЗМОГРАФУ СМЕТАЈУ ПОТРЕСИ КОЈЕ СТВАРА ЧОВЕК

Подрхтавање тла које проузрокује човек машинама, неће се убудуће мешати с природним таласањем земље и зато неће сметати сеизмографу у Аризони да га правилно убележи.

Систем који је конструисао један амерички научник спречиће вибрације створене саобраћајним средствима и потресе настале услед експлозија у оближњем каменолому. Осетљиви део сеизмографа пренесен је 22 километра далеко од Таскона где се налази опсерваторија. Подаци се радијем одмах преносе тамо.

ТЕМПЕРАТУРА ЗЕМЉЕ ПОЛАКО СЕ ПОВЕЋАВА

Подаци о температури на Антарктику, прикупљени у току протекле Међународне геофизичке године, показују да је Земља све топлија.

Ово је потврдио и амерички климатолог др Лендсберг.

Што се тиче северног поларног предела, рекао је научник, подаци о кретању температуре указују да се она сигурно али лагано повећава. На Аљасци се повлаче глечери, а лука у Шпицбергу је двапут дуже отворена него 1912 године.

Чињеница је да се температура у свету повећала од 1900 године. Овај пораст износио би око два до три степена на сваких сто година. Разлог овоме засад је непознат, мада постоје две теорије: прво, омотач од угљендиоксида који се ствара сагоревањем угља и нафте успорава губљење Земљине топлоте, друго, услед повећања Сунчеве реакције. Обе теорије имају приличан број присталица, а и оних који их нападају. Људи, међутим, изјављују да их разлог повећања много не интересује — само нека је топлије.

И ЗБОГ ТОГА КОРИСТАН

Идуће године ће вероватно у Израелу бити пуштена у продају хартија произведена од сржи стабљика кукуруза. Једна фабрика хартије у Хадери, недалеко од Тел Авива, планира да овај пољопривредни отпадак искористи за производњу папира који је досад произвођен једино од дрвета, и на тај начин ублажи несташицу хартије.

ПЕЋ ОД 180 ОГЛЕДАЛА

Највећа америчка сунчана пећ састоји се од 180 сферних огледала. Биће коришћена за

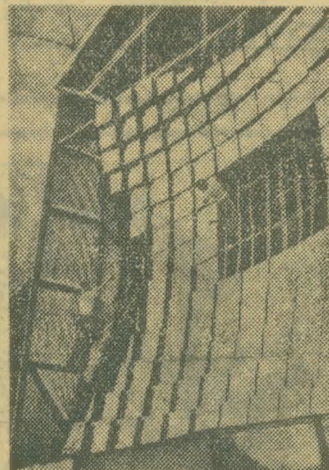

испитивање материјала који ће служити као заштита војницима против топлотног дејства нуклеарног оружја. Пећ може да створи температуру од 5.000 Фаренхајтових степени.

БРЕМЕ ПРАСТАРИХ ВЕКОВА

Колико је на Западу распрострањено сујеверје а с њим и лаковерност најбоље сведочи ова чињеница објављена ових дана у једној необичној статистици: само у Паризу постоји пет хиљада „кабинета“ „видовитих“ астролога који „из звезда читају судбине“. У Њујорку је ова цифра још већа. Тамо има преко 11 хиљада „протоколисаних“ пророка, који — како коме — наплаћују за један хороскоп од два до десет хиљада долара. А лаковерни — плаћају и верују...

БАЛОНИ-ПРЕТХОДНИЦА ВАСИОНСКИХ БРОДОВА

Да би се припремили за летове кроз васиону амерички научници употребљавају опет балоне — први изум који је омогућио човеку да полети. У току протеклих осам година избачено је преко 300 балона. Неки су достизали висину од 33.000 метара и задржавали се у ваздуху и по четири дана, и то са теретом од око пола тоне. Поред научних инструмената ту су се налазила и жива бића — од најпростијих као што су гљивице квасца и мушице до заморчића и мајмуна. Доцније, путници су били и људи.

ЗА СВОЈ ЕСНАФ

У Сједињеним Државама започела је масовна производња једног аутоматског „дистрибутера боја“ — изума једног сликара, који су потом усавршили техничари бироа за изуме. Ова направа је у стању да помоћу притиска на дирке произведе седам стотина педесет различитих нијанси боја. Аутомат је снабдевен читавом клавијатуром помоћу које се добијају боје какве зажелите. Због изванредно великог интересовања за овај толико корисни аутомат производња је сериска. Новине јављају да ће му и цена бити приступачна.

НОВО СРЕДСТВО ПРОТИВ ЗГРУШАВАЊА КРВИ

У Институту за органску синтезу у Риги почела је производња новог лека, фенилина, који успорава згрушавање крви. У току клиничких испитивања у разним лечилиштима, фенилин се показао од велике користи.

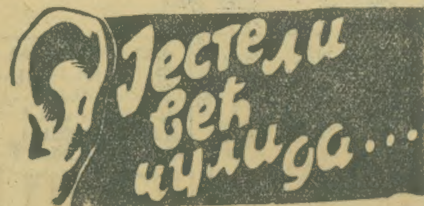

... на Великим Антилима постоји једна врста орхидеја која

искључиво расте на телефонским жицама. Ова биљка је без корена, а своју храну узима из ваздуха.

... претпоставља се да је злато било први метал који су људи открили.

... на Мадагаскару живи велики паук халабе, дуг седам сантиметара чија се паучина употребљава за справљање финих, свилених тканина. Сваки паук може одједном да излучи 300 до 400 метара влакна.

... у Њујорку поред 76 облакодера има 500.000 зелених стабала.

... као прави конструктор машине за рачунање сматра се француски математичар, физичар и филозоф Блез Паскал (1623 до 1662).

... поларне лисице имају много мање уши него наше, док афричке имају знатно веће. Ова појава објашњава се потребом већег губитка телесне топлоте у Африци, односно њене „штедње“ у поларним крајевима.

... неки стари народи, међу њима Гер

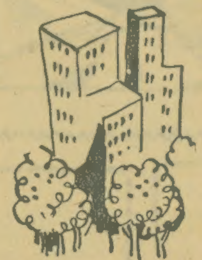

мани и Келти, нису рачунали време према данима, већ према ноћима.

... први помен о чају у европској књижевности налазимо 1559 године код млетачког писца Ђованија Рамузија.

... највећи алпски глечери прелазе годишње 30 до 150 метара. Брзина њиховог кретања није увек иста: дању и преко лета лед се креће брже, а ноћу и зими спорије.

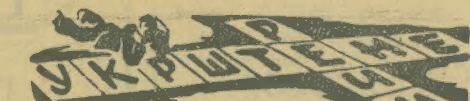

Водоравно: 1) енглески физичар (1816—1889); 5) место у Египту; 7) врста тканине; 8) ароматична биљка; 10) бања у Швајцарској; 12) повратна заменица; 13) дизалица; 15) самогласник и сугласник; 17) оцат; 19) презиме познатог светског репортера; 21) норвешки филолог (1813—1896); 22) планина у Грчкој; 24) река у Русији; 25) марка аутомобила; 27) једна муза; 29) хемиски знак за радијум; 30) језеро у Африци; 32) Лудолфов број; 34) велики француски вајар; 36) целокупне; 38) богиња пролећа код Словена. 39) гушобоља; 41) вишегодишња зељаста биљка.

Усправно: 1) провинција у Манџурији; 2) краљ Египта из VI века пре наше ере; 3) узвик; 4) енглески стонотенисер; 5) аутор „Утопије“; 6) припадник германског племена; 7) чехословачки књижевник; 9) врста дивљачи; 11) опијум; 14) средњовековни град код Сушака; 16) острво у Средоземном Мору; 18) ранији назив за цара; 20) место у Босни; 23) земљорадник; 24) египатски фараон; 26) река у Немачкој; 28) врста гуштера; 31) место у Турској; 33) врста врбе; 35) збирка старе скандинавске књижевности; 37) река у Аустрији; 40) два слова.

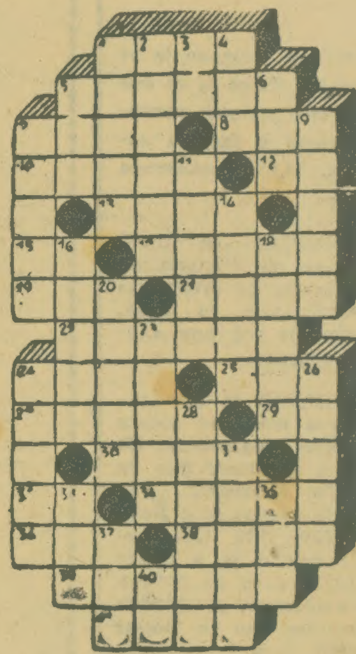

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) слап; 5) Плутон; 7) Ирац; 8) лос; 10) ревер; 12) ја. 13) Арес; 15) ак; 17 кокат; 19) сат; 21) нана; 22) Немила; 24) сака; 25) Ана; 27) опера; 29) ан; 30) Линц; 32) ем; 34) отима; 36) так. 38) „Емил“; 39) карнер; 31) Осат.

Усправно: 1) слава; 2) Луцерн; 3) ат; 4) пол; 5) пре; 6) кој; 7) ирвас; 9) санта; 11) реони; 14) скала; 16) канап; 18) Анана; 20) текел. 23) Марио; 24) сонет; 26) Антал; 28) антена; 31) цимет; 33) мак; 35) мир; 37) као; 40) Р(анковић) С(ветолик).

Претворите вино у воду

Мењањем све по једног слова у горњим речима, претворите вино у воду, а боцу у буре. Средње речи и-

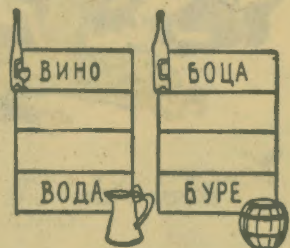

сто тако треба нешто да значе. Речи које се налазе између речи „вино“ и „вода“ означавају: 1) острво близу Крфа; 2) женско име, а речи између „боца“ и „буре“: 1) мушко име, природна појава на мору.

Исувише је лако да би требало да вам дамо решење.

Загонетни слогови

Од слогова: а, ак, бар, бар бус, вем, ге, губ, дво, и ко, лић, лог, ме но, но, ок, ор, ра, ре, ров, стра, стро, це — саставити једанаест речи. Почетна и крајња слова тих речи, читана одозго на доле, даће једну нашу пословицу ако на крају додамо још и једно и. Значење појединих речи:

——— 1. некорисно биље
——— 2. мало око
——— 3. загонетка
——— 4. кош за жито
——— 5. делови тела
——— 6. млад орао
——— 7. део руке
——— 8. прориче по звездама
——— 9. један месец
——— 10. полуострво на Јадранском Мору
——— 11. двострук

Загонетни слогови дају ове речи: 1) коров, 2) окце, 3) ребус, 4) амбар, 5) ноге, 6) орлић, 7) раме, 8) астролог, 9) новембар, 10) Истра, 11) двогуб. Прва и последња слова ових речи плус једно и на крају дају пословицу: Ко рано рани две среће граби.

Човек може да скочи кроз рупу једног листа цигерет папира

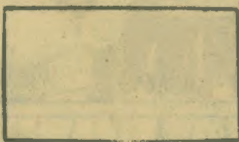

Када је Рипли ово изнео пред америчку публику сви су веровали да је немогућно. Човек да прође кроз један лист цигарет-папира какав се види на слици 1!

Међутим, узмите оштар жилет и метални лењир па покушајте према слици 2, да исечете папир. Ако успете, даћете Риплију за право.

За мале цртаче

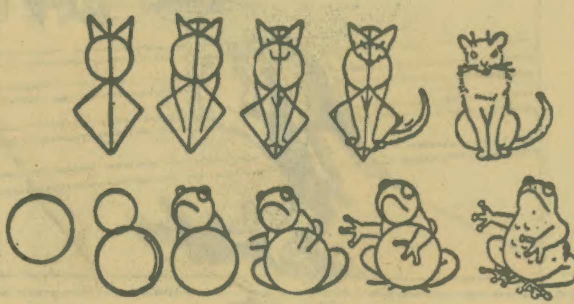

Овако се цртају мачка и жаба

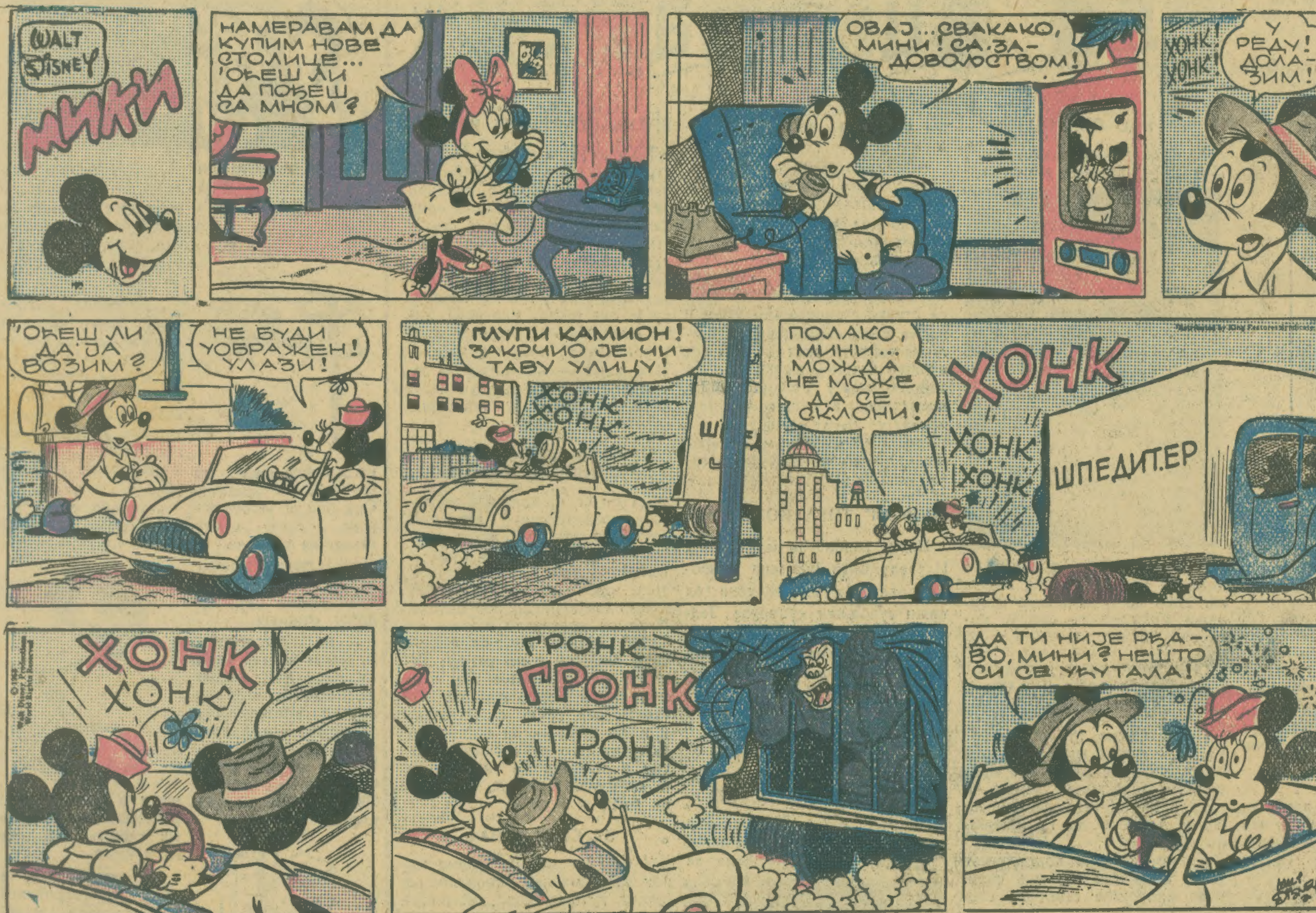

ЦЕЛОКУПНА БИБЛИОТЕКА

Пера Ждера, познат само по својим гурманским склоностима, виђен је једнов дана са књигом у руци. Ишао је управо антиквару и понудио му да је прода.

— Знате, ми купујемо само комплетне библиотеке и

плаћамо добро — казао је антиквар.

— Одлично! — узвикнуо је Пера Ждера. — Ја вам, ево, нудим на продају целу своју библиотеку.

БИЛА БИ ЗБИЉА ШАЛА

Попај се згрануо када је чуо како ујка Паја прича гласно да је Белка ружна.

— То је ипак свирепо! Зашто јој кажеш да је ружна?

— Па казао сам то само у шали.

— Па ако већ хоћеш да се нашалиш, боље јој реци да је лепа.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Ко је први прелетео канал Ла Манш?

Шта је зобеница?

Кад је излазио лист „Даница"?

ОДГОВОР:

ЛА МАНШ је први прелетео аеропланом Луј Блерио (1872—1936), један од пионира француског ваздухопловства. Пут од Калеа до Довера, око 40

километара, прешао је за 32 минута. Тиме је за оно време, 1909 године, постигао рекорд у брзини летења са 76,95 километара на сат.

ЗОБЕНИЦА је хлеб справљен од брашна од зоби. Да би се отстраниле кошуљице са зрна, потребно је зоб пре млевења пржити.

„ДАНИЦА" је био забавник и један од првих књижевних алманаха. Издавач и уредник био је Вук Ст. Караџић. „Даница" је излазила у Бечу 1826—1829, 1834. Осим ове, постојала је и друга „Даница", лист за забаву и књижевност, а издавач и уредник био је Ђорђе Поповић, који је по овом листу добио надимак Даничар. То је био најбољи књижевни лист шездесетих година 19 века. Излазио је у Новом Саду 1860—1871 године.

БАШ ЧЕЛИК

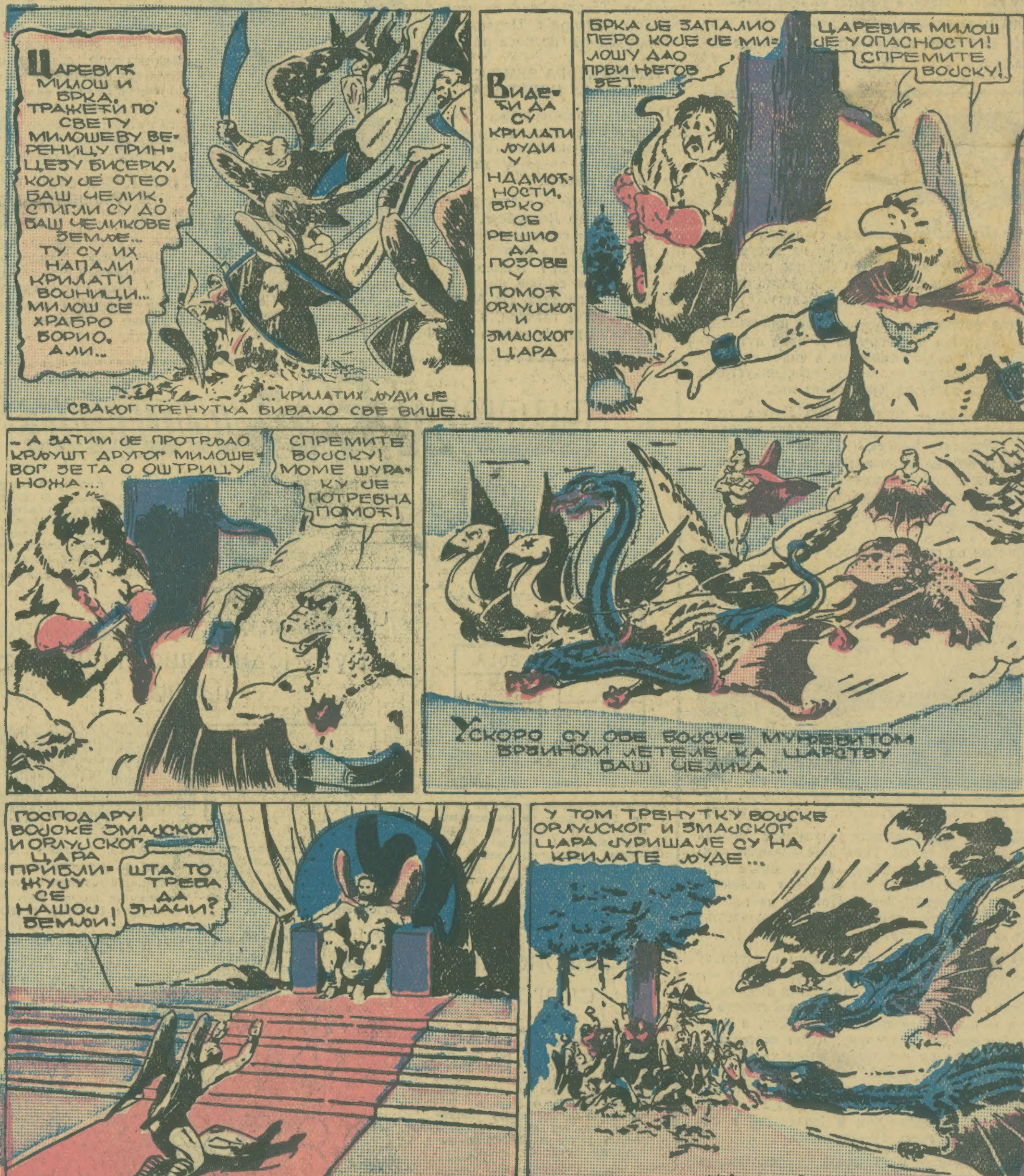

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд Македонска 31 — Тек рач број 101 707/1 82 Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450: за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају